
Medborgardeltagande i stadsplanering

En fallstudie av Södra Gårda

Kandidatuppsats i geografi med kulturgeografisk inriktning

Institutionen för Ekonomi och samhälle
Avdelningen för Kulturgeografi
VT-2014

Victoria Nilsson
Emma Malm

Handledare: Andrew Byerley

GÖTEBORGS UNIVERSITET
HANDELSHÖGSKOLAN

Sammanfattning

Denna uppsats undersöker hur aktörer inom stadsplaneringen samt invånarna i södra Gårda förhåller sig till den fysiska planeringen av området och till rivningen kontra bevarandet av kvarteren Eken och Cedern, och hur dialogen mellan planerarna och invånarna ser ut. Hur förhåller sig planerare och beslutsfattare till allmänhetens deltagande i planeringen, och vilken roll har medborgardeltagandet i planeringen; i retoriken, lagstiftningen och praktiken. Tidigare forskning visar att det finns tydliga skillnader mellan retorik, lagstiftning och handlingar i praktiken inom medborgardeltagandet i planeringen och därför anser vi att detta är ett intressant ämne att belysa närmare. Studiens syfte är att belysa de olika intressena och möjligheterna som aktörerna ser i området. Vilka är argumenten och ståndpunkterna i de visioner som de olika aktörerna har för områdets framtid? Studien kommer att fokusera på medborgardeltagande inom stadsplaneringen i Göteborg, och för att undersöka hur medborgardeltagandet och dialogen fungerar i praktiken presenteras en fallstudie av Södra Gårda och de genom tiderna rivningshotade landshövdingehusen Eken och Cedern.

Genom att besvara frågeställningar angående planerna och visionerna för södra Gårdas framtid, undersöka konflikterna och argumenten i planeringen samt studera medborgardeltagandet i stadsplaneringen, kommer den aktuella frågan om södra Gårdas framtid att beskrivas och belysas i studien. Undersökningen genomförs i form av kvalitativa intervjuer med nyckelaktörer, enkätstudie besvarad av invånarna i området, samt dokument- och litteraturanalys av centrala dokument och litteratur. Resultatet visar på en dialog där parterna varit relativt nöjda med diskussionen där konflikter och problem uppkommit, men även punkter där aktörerna delar gemensamma ståndpunkter. Framtiden för södra Gårda ter sig dock osäker. Problem som uppkommit i planeringen är hälsorisker orsakade av den kraftiga trafiken, en detaljplan i behov av förnyelse, ekonomiska hinder, en politisk obeslutsamhet samt brist på investering vilket bidragit till en utdragen och konfliktfylld planeringsprocess. Planerarna är överens om att medborgardeltagandet är viktigt för ett förbättrat, mer demokratiskt och tillfredställande underlag för planbesluten. Planeringen idag betonar medborgardeltagandets roll som det är lagstiftat i Plan och Bygglagen samt genom förhandlingar med intressegrupper. Som studien konstaterar finns en generell positiv attityd och visioner för utvecklingen av medborgardeltagandet, i både lagstiftning och retorik, dock är tillämpningen av medborgardeltagandet i praktiken mer problematisk.

Nyckelord: *medborgardeltagande, stadsplanering, demokrati, dialog, konflikt*

Abstract

This essay examines how public planners and the inhabitants of södra Gårda relate to the physical planning of the area and to the demolition versus the preservation of the quarters Eken and Cedern, and how the dialogue between planners and citizens appears to be. How do the planners and policymakers relate to citizen participation in urban planning, and how is participatory planning carried out in the legislation, rhetorically and in practice. Former research indicates a distinct gap between rhetorics, legislation and actions in practice regarding citizen participation in planning, which is why we find it an interesting topic for further research. The essay aims to highlight the different actors interests and visions of the development of the area. Which are the standpoints and arguments the different actors set out for the future visions of the area? The essay focuses on citizen participation in urban planning in the city of Gothenburg. To examine how the citizen participation and the dialogue between planners and citizens works, we will present a case study of södra Gårda and its through the ages endangered quarters Eken and Cedern. The on-going current issue regarding the future of södra Gårda will be studied by raising questions about the conflicts in planning and the standpoints and arguments used by different actors, as well as highlighting the role of citizen participation in the planning process. The study is conducted using qualitative methods including interviews with the key actors, a survey answered by the inhabitants of Eken and Cedern, and analysis of central policy-documents and literature. The result of the study shows that the dialogue between planners and citizens has been relatively satisfying to both parts, while conflicts as well as common opinions have been found during the process. The future of södra Gårda still appears uncertain. The heavy traffic surrounding the neighborhood is resulting in problems such as a poor air-quality and noise which poses a further problem for the implementation of an updated local plan. The absence of economical resources, a political indecisiveness and a lack of investment has contributed to a prolonged and conflict-ridden planning process. The planners agree that citizen participation is an important part of an improved, more democratic and satisfying groundwork for planning. Contemporary planning includes citizen participation as it is legislated in the Plan- och Bygglagen as well as informal negotiations with interest groups. As the study concludes there are legislations, visions and a general positive attitude regarding citizen participation, but its implementation in practice is ridden with problems.

Keywords: citizen participation, urban planning, democracy, dialogue, conflict

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till alla som ställt upp för intervjuer, eller på annat sätt medverkat i vår uppsats. Ett speciellt tack till vår handledare Andrew Byerley för konstruktiv kritik och stöd. Samt ett varmt tack till Bodil Jansund för visat intresse för vår studie och bidragit med vägledning.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
Abstract	3
Förord	4
Innehållsförteckning	5
1. Inledning	7
1.1 Introduktion	7
1.2 Syfte	8
1.3 Frågeställningar	9
1.4 Avgränsning	9
1.5 Disposition	9
2. Studieområde	11
3. Medborgardeltagande i fysisk planering	14
3.1 Medborgardeltagande	14
3.2 Demokratimodeller	16
3.2.1. Liberal demokrati	17
3.2.2. Deltagardemokrati	17
3.2.3 Deliberativ demokrati	18
4. Fysisk planering	20
4.1 Lagstiftning inom fysisk planering	20
4.2 Kommunala planprocessen	21
4.4 Aktörer inom planeringen i södra Gårda	23
4.4.1. Fastighetskontoret	23
4.4.2. Byggnadsnämnden	23
4.4.3. Fastighetsnämnden	23
4.4.4. Göteborgs stadsarkitekt	23
4.4.5. Gårda boendeförening	23
4.5 Fastighets- och Byggnadsnämndens senaste förslag	24
5. Metod	25
5.1 Dokument	25
5.2 Intervjuer	26
5.3. Enkätundersökning	28
5.4. Textanalys	28
5.5. Urval av intervjurespondenter	28

5.6. Källkritik	29
6. Resultat	30
6.1. Göteborgs stadsarkitekt Björn Siesjö	30
6.2. Fastighetsnämnden och Byggnadsnämnden i Göteborg	32
6.2.1. Bakgrund	32
6.2.2. Boendemiljö	34
6.2.3. Medborgardeltagande	36
6.2.4. Framtidsvisioner	38
6.2.5. Problematik kring södra Gårdas detaljplan	40
6.2.6. Konflikter och hinder	41
6.3. Gårda boendeförening	42
6.3.1. Bakgrund	42
6.3.2 Dialog med Fastighets- och Byggnadsnämnden	42
6.3.3 Visioner, problematik och konflikter	43
6.4. Enkätundersökning	46
7. Analys	47
8. Slutsats	57
9. Referenslista	59
Bilagor	62
Bilaga 1	62
Bilaga 2	63
Bilaga 3	65

1. Inledning

1.1 Introduktion

Den fysiska miljön utgör en betydande del av människors vardagsliv. Planer på förändringar av bebyggelse, fysisk miljö och markanvändning är därför ofta konfliktfyllda.

Södra Gårda ligger beläget i den östra delen av centrala Göteborg. I detta område blandas gamla industribyggnader med nyare kontorskomplex, bostäder, parkeringshus och ett stort varuhus samt några bevarade landshövdingehus. Landshövdingehusen byggdes vid sekelskiftet för de arbetare som arbetade i fabrikerna som fanns i området. Idag finns inte många landshövdingehus kvar, de flesta har rivits för att ge plats åt annan bebyggelse så som kontor och bygget av motorvägen E6/E20. (Fastighetsnämndens förslag, 2013)

Landshövdingehusen i södra Gårda är uppbyggda med samma arkitektoniska stil men med varierande karaktär. De landshövdingehusen som finns kvar är i olika skick, vissa av dessa har blivit renoverade och är i gott skick medan andra är i stort behov av upprustning. (Länsstyrelsen i Göteborg och Bohuslän, 2008) De som blivit renoverade ligger längs med Mölndalsån. Kvarteren Eken och Cedern som är belägna mellan motorvägen E6 och Fabriksgatan består av landshövdingehus som är i stort behov av att rustas upp. Detaljplanen nämner området som parkeringsmark vilket hindrar en större upprustning eller nybyggnation. Dessa hus har därför varit rivningshotade under flera decennier. (Hellström&Skogsberg-Hedblom, 2013)

Invånarna i Cedern och Eken har olika former av kontrakt, vissa har förstahandskontrakt men flera har så kallade rivningskontrakt. Gårda boendeförening bildades år 2010 av invånarna i Cedern och Eken. Främsta anledningen till att föreningen bildades var för att göra motstånd mot rivningen av kvarteren. Föreningen kämpar för att försöka bevara bostadshusen och strävar till en dialog med Göteborgs stads politiker och planerare i Fastighetsnämnden och Byggnadsnämnden, men även med Fastighetskontoret. Något som kännetecknar boendet i Eken och Cedern är gemenskapen och sammanhållningen invånarna emellan. Varje år anordnar de boende även en loppmarknad, de har en trädgårdsförening som tar hand om innergårdarna och dylik verksamhet. Gårda boendeförening lämnar regelbundet förslag och synpunkter för att försöka påverka utvecklingen av området. Genom att ge synpunkter, lämna förslag och ge kritik på förslag som planerarna lämnar samt ha en dialog

med fastighetsägaren det vill säga Fastighetsnämnden, skapas en medborgardialog som hittills har lett till att vissa förslag som Gårda boendeförening gett har blivit hörsammade. (Intervju: Lauritz 10/4-14)

Under 1940- till 1980-talet kom nya bostadspolitiska idéer att påverka bostadsbyggandet i Sverige. De fastigheter som inte ansågs hålla den rätta standarden revs för att ge plats åt nya, moderna och funktionella bostadshus. I centrala Göteborg revs det under denna tidsperiod otaliga landshövdingehus och stenhus för att ge plats åt nya bostäder. Dock så finns det en del landshövdingehus och stenhus kvar, bland annat i Majorna, Lunden och i Gårda. (Hellström&Skogsberg-Hedblom, 2013)

Bevarandediskursen angående södra Gårda har förändrats genom åren, och med tiden har fler partier inom Fastighets- och Byggnadsnämnden gett sitt stöd för att bevara området karaktär med landshövdingehusen. Från början var det endast Folkpartiet som uttryckte motstånd på planerna att riva Eken och Cedern för att istället bygga parkeringar på det område där husen idag står. Dock har kvarteren redan blivit utsatta för rivning då motorvägen byggdes 1980, då halva kvarteren Eken och Cedern revs; idag finns endast halva huskroppar kvar.(Hellström&Skogsberg-Hedblom, 2013)

1.2 Syfte

Medborgardeltagandet i stadsplaneringen är en omdiskuterad och aktuell fråga. Tidigare forskning visar att det finns tydliga skillnader mellan retorik, lagstiftning och handlingar i praktiken inom medborgardeltagandet i planeringen. En planeringsprocess som innefattar medborgardeltagande bör främja dialog och samarbete och en mångfald av åsikter måste ges utrymme och marginaliserade röster måste bli hörda i planeringsprocessen. (Khakee, 2000, s.46-47)

Marginalisering av grupper, representationen av allmänheten, samt frågan om allmänheten har den tillräckliga kunskapen, tiden eller viljan att medverka i planeringen är utmanande frågor angående medborgardeltagandet. Frågor om hur planeringens effektivitet påverkas av tillämpningen av mer dialog och medborgardeltagande är även viktiga. Det finns således en problematik angående medborgardeltagandet i planeringen. Genom att använda södra Gårda som fallstudie kommer vi att fokusera på medborgardeltagande inom stadsplanering. Studiens syfte är att belysa de olika intressena och möjligheterna som aktörer på olika nivå ser i området södra Gårda. Vilka är

argumenten i debatten angående södra Gårdas framtid och vilka är ståndpunkterna i de visioner som de olika aktörerna inom planeringen har för området? Studien kommer att fokusera på medborgardeltagande inom stadsplaneringen i Göteborg, och för att undersöka hur detta fungerar skall vi göra en fallstudie av planeringen i Södra Gårda och de genom tiderna rivningshotade landshövdingehusen Eken och Cedern.

1.3 Frågeställningar

- Vilka är planerna och visionerna för södra Gårdas framtid?
- Vilka konflikter finns i planeringen av södra Gårda, och vilka är argumenten kring dessa konflikter?
- Hur har dialogen mellan Gårda boendeförening och stadens planerare fungerat?
- Hur förhåller sig Göteborgs stad till medborgardeltagande i stadsplaneringen och hur arbetar de med det?

1.4 Avgränsning

Studien avgränsas till området södra Gårda i Göteborg, med fokus på de rivningshotade kvarteren Eken och Cedern. Fokus ligger på nutid, men konflikten i planeringsprocessen belyses från och med 1980-talet. Områdets historiska arv och utveckling tas också i beaktande. Planeringsprocessen och utvecklingen belyses genom intervjuer med centrala aktörer inom konflikten- Gårda boendeförening samt aktörer inom Göteborgs stad.

1.5 Disposition

Uppsatsens *första* kapitel ges en introduktion till studieområdet och problematiken kring stadsplanering och medborgardeltagande. I kapitlet presenteras även studiens syfte, frågeställningar och avgränsning, vilka fungerar som uppsatsens ramverk.

I *andra* kapitlet beskrivs studieområdet samt dess karaktär och utveckling.

I *tredje* kapitlet presenteras teori angående medborgardeltagande i stadsplanering och en djupare inblick i demokratimodeller.

I *fyärde* kapitlet belyses verktyg inom stadsplaneringen, samt hur medborgardeltagandet inkluderas i lagstiftningen genom Plan- och Bygglagen. Den kommunala planprocessen och de för uppsatsen relevanta aktörerna presenteras även i kapitlet.

I *femte* kapitlet beskrivs val av metoder och tillvägagångssätt för informationsinsamlingen. Urvalsprocessen och kritik mot valda metoder redovisas även.

I *sjätte* kapitlet presenteras studiens resultat utifrån en genomgång av intervjureresultat samt insamlade svar av enkätundersökningen.

I *sjunde* kapitlet analyseras och diskuteras resultatet genom att besvara studiens frågeställningar.

I *åttonde* kapitlet redovisas studiens slutsatser och reflektioner inför vidare forskning kring ämnet.

2. Studieområde

Figur 1 - Det röda området markerar södra Gårda, hämtad från google maps

Södra Gårda började bebyggas under slutet av 1800-talet, nya industrier byggdes längs med Mölndalsån, för att få närheten till vattnet och därmed transportmöjligheter till Göteborgs hamn. Under industrisamhällets tid skapades det flera arbetarbostäder i närheten av fabrikerna. (Fastighetsnämndens förslag 2013)

Kvarteren Eken och Cedern är beläget i södra Gårda. Öster om kvarteren ligger motorvägen, väster om husen går Fabriksgränd (se figur 2), vilket gör att området är omgivet av trafik dygnet runt. Vilket medför dålig luftkvalitet och buller.

Mellan 1926-1930- uppfördes kvarteren Eken och Cedern. De är byggda i klassicistiskt landshövdingehus stil. Under industriernas glansdagar i Gårda, fanns många olika sorters industrier, bland annat spinneri, väveri,

Figur 2 - Markerat område visar kvarteren Eken och Cedern hämtad från google maps

tricotfabrik, tapetfabrik, såp- och tvålfabrik, gjuteri och mineralvattenfabrik. Det fanns flera caféer och ölstugor runt om i området vilket bidrog till att det var en livlig kommers i området.
(Länsstyrelsen i Göteborg och Bohuslän, 2008)

1965 beslutades det i stadsplanen att E6 skulle rätas ut, detta resulterade i att stora delar av Gårda revs för att ge plats åt den nya sträckningen av vägen. Tanken var enligt översiktsplanen att hela Cedern och Eken skulle rivas, men det beslutades att bara riva halva kvarteren. För att kunna genomföra rivningen av fastigheterna förvärvade kommunen flera bostadshus i Gårda från privata aktörer under 1970. Den detaljplan som idag gäller för området antogs 1986, i den står det att Cedern och Eken är ett parkeringsområde och allmän plats. 1993 köpte kommunen den då privatägda fastigheten Eken. (Fastighetsnämndens förslag 2013) 1998 påbörjades en uträkning utav E6 samt ombyggnad av på och avfarter, i samband med det arbetet ersättes bullervallen mellan motorvägen och bostadshuset med ett plank och en glasskärm. När Vägverket presenterat hur de tänkte ändra E6 och planerad dragning av avfarter möttes de av ett starkt motstånd från de boende i området. Genom starkt motstånd och överklaganden tvingades Vägverket ändra den planerade placeringen av avfarten som därmed förflyttades söderut, vilket således räddade kvarteren.
(Fastighetsnämndens förslag 2013)

På grund av södra Gårdas karaktär och historia så har området setts som ett område av riksintresse. Omfattningen av riksintresset i södra Gårda har förändrats genom åren. 2000 kom det ett förslag på en ny översiktsplan där det framkom att riksintresset för kvarteren Triton och Neptun skulle försvinna. Samma år lämnades en motion till kommunfullmäktige gällande den framtida användningen av kvarteren Eken, Cedern, Lejonet, Neptun och Triton. I motionen framfördes det önskemål om att en ny detaljplan skulle tas fram för området där kvarterens framtid skulle vara säkrad. Genom att markera södra Gårda som ett utredningsområde ansåg kommunfullmäktige att motionen var besvarad. (Hellström & Skogsberg- Hedblom 2013)

Genom boendeföreningens etablering har invånarna strävat till att delta mer aktivt i planeringen av området. I april 2008 beslutade Byggnadsnämnden att Stadsbyggnadskontoret skulle framföra ett förslag om en ny detaljplan för södra Gårda eftersom Svenska mässan vill se ändringar i området, eftersom de ville expandera i området som kvarteren Eken och Cedern utgör. Mässan ville bland annat utöka parkeringsmöjligheterna i området genom att riva kvarteren Eken och Cedern. Stadsbyggnadskontoret fick i uppdrag att skapa en ny plan för södra Gårda, där det framgick att

kvarteren skulle rivas för att ge plats åt ett parkeringshus. I början av år 2009 beslutade fastighetsnämnden att de var positivt inställda till de nya förslagen i programmet.

Stadsbyggandskontoret förde uppdraget vidare till Byggnadsnämnden som genomförde ett samråd angående detaljprogramförslaget. Dock så lades förslaget på is av byggnadsnämnden under våren 2009. Först i juni 2009 återremitterades ärendet till kontoret med uppdrag att arbeta utifrån innehållet i ett yrkande från Vänsterpartiet, Miljöpartiet och Socialdemokraterna, för att sedan återkomma med en redovisning av yrkandet. Det nya förslaget fick ingen genomslagskraft, då de fick massiva protester från de boende och hela ärendet bordlades. Under 2009 och 2010 var engagemanget från de boende stort och förslag om alternativa lösningar i området för både parkeringshus och bevarandet av fastigheterna lämnas in till Stadsbyggnadskontoret, för att försöka påverka situationen. (Hellström & Skogsberg- Hedblom 2013)

I dagsläget finns Fastighetsnämnden och Byggnadsnämndens förslag om vad som skall hända med framtida södra Gårda. Tiden får utvisa vad som sker med det förslaget. (Fastighetsnämnden förslag 2013)

3. Medborgardeltagande i fysisk planering

I detta kapitel avses att belysa medborgardeltagandet i planeringsprocesser och problematik kring detta. Nedan följer teori om medborgardeltagandets demokratiska förankring, Plan- och Bygglagens ambitioner för ett förbättrat deltagande, planprocessens lagstadgade form samt en kort introduktion till aktörer inom planeringen i södra Gårda.

3.1 Medborgardeltagande

Samhällsplanering fungerar som en rationellt organiserad byråkratisk process baserad på teknisk expertis och kunskap som skall användas på ett opartiskt sätt. Samtidigt är planeringen även en del av ett demokratiskt socialt, ekonomiskt och politiskt system, där delaktigheten av medborgarna utgör en grundpelare. (Day, 1997) För att planprocessen skall vara lyckad är det nödvändigt att medborgarna deltar, dock inom ramarna för representativ demokrati. I planeringsprocessen är det därför viktigt att hitta jämvikten av att alla aktörer får sin röst hörd för att kunna delta samt påverka. Faktorer som skapar problematik inom medborgardeltagandet är bland annat marginalisering av grupper inom planeringen, representationen av allmänheten, samt frågan om allmänheten har kunskapen, expertisen, tiden eller viljan att medverka i planeringen, såsom planerare och beslutsfattare bör ha. Frågor om hur effektiviteten påverkas av implementeringen av mer dialog och deltagandet av fler åsikter är även viktiga. Det finns således en problematik angående medborgardeltagandet i planeringen. (Day, 1997)

Medborgardeltagandet i stadsplaneringen är en omdiskuterad fråga, och tidigare forskning inom den svenska stadsplaneringen har visat att det finns ett gap mellan den offentliga retoriken och handlingar i praktiken. (Khakee, 2000, s.46) Det har visat sig att planerare och offentliga beslutsfattare i princip är positivt inställda till allmänhetens deltagande i planeringen men att de upplever svårigheter i att skapa förutsättningar för medborgardeltagandet utan att dra ned på planeringens effektivitet. Den interaktiva planeringen som innefattar medborgardeltagande måste arbeta med att främja dialog och samarbete mellan aktörer och täcka kulturella och sociala skillnader. En mångfald av allmänhetens åsikter bör ges erkännande och marginaliserade röster måste bli hörda i planeringsprocessen. Planeringen måste bereda utrymme för samtliga berörda för att de skall få sina röster hörda igenom hela planeringsprocessens gång. (Khakee, 2000, s. 46-47)

“The idea of citizen participation is a little like eating spinach: no one is against it in principle because it is good for you.”, konstaterar Arnstein(1969). Hon menar att medborgardeltagandet är en välgrundad och väl mottagen term inom planeringen men att fördelningen av makten för att få medborgarna mer delaktiga i beslutsfattandet, inte är en problemfri process. Medborgardeltagandet är helt enkelt en omfördelning av makt, vilket betyder att allmänheten, även de i dagsläget marginaliserade rösterna, ges möjligheten att delta i den politiska och ekonomiska planeringen av framtiden. (Arnstein, 1969) Arnstein hävdar att medborgardeltagandet verkligen bör innefatta en omfördelning av makt och en möjlighet för allmänheten att verkligen påverka i praktiken och att resultatet av denna påverkan bör vara synlig i slutprodukten av planeringen. Medborgardeltagandet måste möjliggöra ett verkligt deltagande i beslutsprocesserna och planeringen. Ifall medborgardeltagandet endast är en fasad av en process där allmänheten ges möjligheter att påverka och delta men besluten och resultaten ändå inte omformas av detta deltagande, är den demokratiska processen och deltagandet ofullständig. (Arnstein, 1969)

Det finns två syften med medborgardeltagandet; dels att inkludera medborgare i planeringen för att öka förtroendet för beslutsfattarna och således göra planeringen smidigare och motståndet och konflikterna färre. Det andra syftet är att verkligen att förbättra beslutsunderlaget genom att ge medborgarna en större röst i planeringen. (Glass, 1979) Glass hävdar att dessa två syften är förenliga och att det således går att både öka förtroendet för beslutsfattarna och deras planer samtidigt som allmänheten kan bidra till en bättre planering. (Glass, 1979)

Att studera medborgardeltagandet empiriskt har ofta resulterat i konsensus om positiv påverkan men samtidigt har själva resultatet i praktiken och dess syfte och mål sällan klarlagts (Day, 1997). Varje fall av medborgardeltagande är unikt och leder även till att de empiriska studierna blir svåra att förknippa med generaliserade teorier om medborgardeltagandets inverkan på planering. Ett lyckat medborgardeltagande kan anses olika enligt olika teorier, samtidigt är tillvägagångssätten, teknikerna och metoderna olika, vilket gör ett jämförande av dessa processer nära omöjligt. Resultaten av olika metoder och tekniker tillämpade beror även på faktorer såsom storlek på stad, och även andra ekonomiska, kulturella, historiska och sociala variabler. Då medborgardeltagande appliceras i praktiken är det viktigt att mål och syfte är klarlagt för att uppnå en lyckad process och för att resultat skall ses. Detta har visat sig vara svårt att uppnå i praktiken. (Day, 1997) Därför anser vi att det är ett viktigt ämne att studera vidare i för att stadsutvecklingen skall kunna fortsätta i en så positiv och demokratisk riktning som möjligt.

3.2 Demokratimodeller

Nedan beskrivs närmare olika demokratimodeller, med fokus på medborgardeltagandet i planeringen. Tre typer av demokratimodeller; liberala, deltagardemokratiska och deliberativa demokratimodeller tas upp för att belysa medborgardeltagandets inslag i planeringen. Plan och -bygglagen i Sverige är uppbyggd så den ska ge medborgarna möjligheter att delta i planprocessen. Detta tyder på deltagardemokratiska ambitioner i den fysiska planeringen. (Henecke & Khan, s.5) Försök till deliberativa inslag finns även i planeringen, genom försök att skapa mer diskussion. Den fysiska planeringen är dock en process inom ramarna för den representativa demokratin, där folkvalda beslutsfattare tar beslut för allmänhetens del.”*Samtidigt som lagstiftningen har en deltagardemokratisk prägel så finns i praktiken tydliga brister då medborgardeltagandet är skevt fördelat och möjligheterna till inflytande genom den formella samrådsprocessen är begränsat.*” (Henecke & Khan, s.5). De begränsade formella möjligheterna att påverka planeringen betyder även att medborgarna utövar inflytande genom informella kanaler. Beslutsfattarna har då rollen som en neutral domare som skall väga olika enskilda intressen gentemot allmänna intressen. Tillämpningen av medborgardeltagandet i den fysiska planeringen är en ambition som den nuvarande Plan- och Bygglagen har; genom att lagfästa möjligheten för medborgarna att delta redan tidigt och på ett kontinuerligt sätt i planeringen. (Henecke & Khan, s.5) “*Den offentliga retoriken har härvidlag varit entydig under senare tid; medborgarinflytande är viktigt, både för en förbättrad demokratisk förankring och för ett förbättrat underlag för planbesluten*” (Henecke & Khan, s.5).

Nedan belyses tre olika demokratimodeller: liberala, deltagardemokratiska och deliberativa, för att förklara hur medborgardeltagande och -inflytande kan ta uttryck i den fysiska planeringen; i retoriken, lagstiftningen och praktiken.

Dessa modeller utgör ett mer teoretiskt underlag för analysen av de demokratiska planeringsprocesserna och hur medborgardeltagandets roll bör se ut enligt respektive modeller. Samtliga modeller utgår från en representativ demokrati, men modellerna skiljer sig i fråga om hur stort utrymme medborgardeltagandet och dialogen bör ha i planeringen. (Henecke & Khan, s.10-11)

3.2.1. Liberal demokrati

Enligt de liberala demokratimodellerna fungerar den demokratiska processen genom att individer deltar genom att föra fram egna åsikter och driva sina egna intressen, för att dessa olika åsikter och intressen sedan vägs mot varandra. Detta sker inom ramarna för den representativa demokratin, då medborgarnas röster och intressen förmedlas genom en politisk elit som sköter beslutsfattandet. (Henecke & Khan, s.10) Nedan tas fram den elitdemokratiska och den pluralistiska demokratiteorin vilka båda tillhör de liberala modellerna. Den elitdemokratiska modellen menar att medborgardeltagandet begränsas till möjligheten att välja representanter som sköter beslutsfattandet. Enligt detta så anses inte ett mer direkt deltagande i beslutsprocessen som viktigt, eftersom medborgaren inte anses kapabel att göra politiska beslut. Den pluralistiska demokratimodellen menar att makten inte bör vara lika koncentrerad som i den elitdemokratiska modellen. Pluralisterna anser att makten finns förutom hos de folkvalda beslutsfattarna, även utspridd hos intresseorganisationer som representerar medborgarna vilket även motverkar maktkoncentration. Pluralisterna anser således, inom ramarna för representativ demokrati, att det är viktigt att medborgarna organiserar sig för att ha inflytande på de folkvalda politikerna. Pluralisterna anser att diskussioner och förhandlingar mellan politiska representanter och intresseorganisationer kan föregå politiska beslut, men inte direkt styra besluten. Dock sker denna interaktion utanför de offentliga institutionerna, vilket betyder att deltagandet inte nödvändigtvis följer rättvisa eller öppna former. En annan kritik som pluralistiska modellen fått är att strukturella orättvisor inte uppmärksammas, såsom att vissa grupper har ett större inflytande i planeringsprocesser och beslutsfattande, medan andra förblir marginaliserade. Planeringen utifrån de liberala demokratimodellerna fungerar som en process där diskussionen inte är ett medel som används för att nå konsensus kring gemensamma lösningar på samhällsproblem. (Henecke & Khan, s.10-11)

3.2.2. Deltagardemokrati

Till skillnad från de liberala demokratimodellerna är diskussionen en viktig del i de deltagardemokratiska modellerna. En politisk diskussion där stora delar av befolkningen deltar är önskvärda. De deltagardemokratiska modellerna ser dock även den representativa demokratin och de folkvalda representanterna, som grunden i det demokratiska systemet. Samtidigt ser modellerna medborgardeltagandet som en positiv och utvecklande del av beslutsfattandet.

Medborgardeltagandet medför en känsla av gemensamt ansvar för att bygga upp den gemensamma miljön. Politisk jämlikhet och möjligheten för alla att delta står som grund för de deltagardemokratiska modellerna. Politisk jämlikhet föregås av social och ekonomisk jämlikhet och därför är dessa viktiga långsiktiga mål att sträva efter. (Henecke & Khan, s.13)

Medborgardeltagandet skall fungera och skapa resultat inte endast i teorin, men även i praktiken. Problematiken ligger i att deltagandet måste anses lönsamt och produktivt för att medborgarna skall delta och känna att de kan påverka, samtidigt som medborgardeltagandet och -inflytandet ändå verkar inom ramen för de representativa institutionerna och de valda beslutsfattarna. Denna jämvikt och strävan till att samtliga medborgare skall kunna delta och påverka är svår att uppnå i praktiken. Plan och -bygglagen kan lyftas fram som ett exempel där deltagardemokratiska inslag finns, eftersom den ger medborgarna en möjlighet att delta i planprocessen och uppbyggnaden av samhället. (Henecke & Khan, s.13-14)

3.2.3 Deliberativ demokrati

Den deliberativa modellen kännetecknas av den starka betoningen av ömsesidighet i demokratiska diskussioner. För att diskussionen skall vara möjlig och utvecklande är kravet att de inblandade parterna respekterar varandra, är färdiga att lyssna till de andras ståndpunkter, samt är beredda att ändra sin egen åsikt om de andra argumenten är mer övertygande.(Henecke & Khan, s.14)

De deliberativa demokratimodellerna betonar ett aktivt medborgardeltagande och möjligheten för alla att delta i samma mån i samhällsplaneringen. Diskussion som främsta medlet i den politiska processen ses som bemärkande för de deliberativa teorierna. Således har den deliberativa demokratiteorin mycket gemensamt med de deltagardemokratiska teorierna. Den deliberativa demokratimodellen skiljer sig dock i och med att diskussion är det främsta medlet för ett demokratiskt beslutsfattande.

Enligt vissa förespråkare för den deliberativa modellen bör politiska beslut argumenteras fram genom diskussion och debatt istället för majoritetsvotering och förhandling baserat på maktrelationer. Alla berörda ska ha samma möjligheter att delta, argumentera och ifrågasätta. Målet med diskussionen och argumentationen är att nå ett gemensamt beslut och en överenskommelse. Grunden till teorierna, det vill säga att politiska beslut alltid ska nås genom konsensus med alla berörda, kan dock kritiseras. Den sortens konsensus inom planeringsfrågor som ofta är omtvistade,

är svår att uppnå, men förespråkare för deliberativa demokratin har ansett att strävan dit alltid skulle försöka uppnås. Flera kritiker har argumenterat om att total konsensus i beslutsprocessen kan anses vara närmare omöjlig. Därför finns förslag om att processen är ”tillräcklig” då deltagarna är överens om att beslutsprocessen har varit rättvis, att de är villiga att fortsätta delta i diskussionen och beslutsprocesserna, samt att de accepterar beslutet som nås via dialogen. Då det konstateras att total konsensus inte är ett krav innebär det att majoritetsvotering förblir en nödvändig form för beslutsfattandet. Den deliberativa demokratiteorin måste således verka inom ramarna för den representativa demokratin, för att kunna framstå som ett realistiskt alternativ. Utgångspunkten för den deliberativa modellen är starkt förknippad med att alla som berörs av frågan ska ha lika möjlighet att delta i beslutsfattandet och att de politiska institutionerna men likväl civilsamhället tar del av makten. (Henecke & Khan, s.14-15)

Såsom även deltagardemokratiska modellerna, tar de deliberativa modellerna fram vikten av att alla berörda verkligen får möjlighet att delta i diskussionen.(Henecke&Khan, s.14-15) *”En viktig poäng med denna utgångspunkt är att deltagarna måste se förbi sina egna snäva intressen och börja reflektera över vad som är bäst för det allmänna och gemensamma intresset.”*(Henecke&Khan. s15)

4. Fysisk planering

4.1 Lagstiftning inom fysisk planering

Den största förändringen i Plan- och bygglagen skedde 1987 med flera uppdateringar därefter. Den plan- och bygglag (PBL) som infördes år 1987 hade som syfte att försöka förenkla, modernisera och göra planprocessen mer demokratiserad. Utformningen av PBL gjorde att planprocessen blev mer deltagardemokratisk, främst genom att den lokala demokratin fick en viktigare roll, det vill säga att besluten kom närmare de som blev berörda av dem genom att decentralisera ansvaret av planläggning från staten till kommunerna, samt att se till att medborgarnas inflytande fick en starkare roll i planprocessen.

I de förarbeten som ledde till uppdateringen av PBL framgick det att det var viktigt att skapa en förändring främst gällande att beslutsystemet skulle bli så öppet för allmänhetens påverkan som möjligt (Prop. 1985/86:79). För att det skulle kunna ske så gjordes det medvetna val för att öka medborgardeltagandet och skapa mer insyn i processerna kring besluten så skapades det tydliga och bestämda procedurregler för planprocessen. I den nya Plan- och bygglagen framkommer det att det skall vara en minskad detaljstyrning av bebyggelsens utformning och istället skall fokus ligga på att skapa värden, mål och riktlinjer för planeringen av bebyggelsen istället för att ange givna lösningar.

Den främsta anledningen till att medborgardeltagandet lagfästes var att det skett stora protester till olika byggprojekt och rivningar av byggnader och genom dessa protester hade krav från medborgarna inkommit om att få påverka planprocesserna mer. (SOU 1979:65:137 f, SOU 1979:66:409 f). Enligt förarbetet så ansågs det viktigt att ta tillvara på medborgarnas åsikter som de menade ”beslut som har tillkommit utan att allmänheten har beretts möjligheter att medverka i beslutsprocessen har ofta svårt att bli allmänt accepterade” (Prop. 1994/95:230:38). Samtidigt så ansågs det viktigt att medborgarna fick tillgång till informationen om planprocesserna i ett tidigt skede för att säkerställa att få in synpunkter och på så sätt kunna nå acceptans och förståelse för planeringen.

Syftet med att få medborgarna engagerade i planeringsprocessen var att förbättra beslutsunderlaget och samtidigt ge medborgarna möjlighet till insyn och påverkan. Samtidigt lämnades det ett stort utrymme för kommunens egna utformning av medborgardeltagande beroendet på vad som var

kommunens ambitioner och planfrågor. Plan- och bygglagen lämnar även en möjlighet till snabbare planprocess genom enklare handläggning vilket kan ske om en kommun anser att ett planförslag är av en begränsad betydelse, det vill säga att det anses att allmänheten saknar ett intresse i frågan.

Denna typ av process är inte ”öppen” på samma sätt som en vanlig planprocess utan mer sluten och på så sätt kan det tas snabbare beslut då det är färre som uttrycker sin åsikt. (SOU 1996:168:496).

Den 1 juli 2010 så kom en uppdaterad Plan- och bygglag, i den nya uppdateringen så fanns det flera ändringar, främst inom bygglov och förkortande av bygglovsprocesserna. Skall kommunen göra en ändring eller ge ett nytt förslag i översiktsplanen så skall de enligt kap 3, 9§ samråda med länsstyrelsen och med berörda parter så som, kommunen, regionplaneorgan, kommunala organ som har ansvar för regionalt tillväxtarbete och transportinfrastrukturplanering. Därefter skall kommunen se till att kommunens invånare och andra myndigheter med mera som har ett intresse i förslaget ska få ett tillfälle att delta i samråd om förslaget med kommunen. (SFS 2010:900) Syftet med ett samråd är att se till att få ett så bra beslutsunderlag som möjligt samt att ge möjlighet till berörda parter att få insyn och kunna påverka hur förslaget utformas. Under själva samrådet så skall kommunen förklara förslaget, det vill säga förklara dess innebörd och skälen till förslaget och dess konsekvenser. Innan kommunen kan anta en översiktsplan eller en ändring i översiktsplanen så skall kommunen utföra följande steg: ” 7§ 1. upprätta ett förslag till plan eller ändring som uppfyller kraven 4-6§§, 2. vid upprättandet av förslaget samråda med myndigheter, kommuner och andra som är berörda enligt 9-11§§, och 3. ställa ut förslaget och låta det granskas enligt 12-18§§. ” (SFS 2010:900) När kommunen beslutar om en detaljplan så skall det vara angett en genomförandetid, alltså hur lång tid det skall ta för detaljplanen att genomföras. Om genomförandetid inte anges så bör genomförandetiden enligt 21§ vara 15 år. (SFS 2010:900)

4.2 Kommunala planprocessen

De kommunala planerna består av tre olika typer av planer: översiktsplan, detaljplan och områdesbestämmelser.

Översiktsplanen omfattar kommunens yta, genom planen så skall det framgå hur kommunen vill använda mark och vattenområden samt hur kommunen vill att den byggda miljön bevaras och utvecklas. Översiktsplanen skall även se till att kommunen tillgodoser riksintressena enligt kap 3 och 4 i miljöbalken. Minst en gång varje mandatperiod så skall översiktsplanen ses över. En

översiktsplan är ej juridiskt bindande, utan en översiktsplan används som vägledande när detaljplaner och områdesbestämmelser skapas. (Länstyrelsen Stockholm, 2014)

Vid större förändringar så skapas en detaljplan. Att skapa en detaljplan tar ca fem till femton år beroende på om detaljplanen överklagas eller ej. En detaljplan ger en samlad bild av hur markanvändningen i ett berört område avses förändras eller bevaras. I kommunens detaljplan så skall det mer i detalj framgå vad kommunen anser skall ske med ett område, exempelvis hur bebyggelsen skall se ut. (Länstyrelsen Stockholm, 2014)

Nedan kommer en kort sammanfattning av hur ett planförfarande går till (Boverket 2002).

Program: Programmet framtas för att belysa syftet och utgångspunkterna för planarbetet. Ett program omfattar bakgrunden av ett område samt framtidsfrågor och /eller områden som anses vara viktiga i kommande arbetet. Programmet breddas med erfarenheter och synpunkter från berörda parter.

Samråd: Enligt PBL så är det obligatoriskt att medborgarna får vara med i processen. På ett samråd så berättar kommunen och eventuellt exploatören om planerna angående området, samt ger då medborgarna möjlighet att uttrycka sina synpunkter. De berörda parter som lämnar in sina synpunkter skriftligen har rätt till att överklaga planen om de ej fått sina synpunkter tillgodosedda.

Utställning: Eventuella ändringar och kompletteringar utifrån de synpunkter som kommit in under samrådet görs efter samrådet. Sedan ställer kommunen ut förslaget till planen för granskning innan planen antas.

Antagande: När utställningstiden är avslutad skall planen revideras av de synpunkter som inkommit för att sedan redovisas på nytt. Därefter lämnas planen in till kommunfullmäktige för antagande. Kommunfullmäktige kan delegera rätten att anta planer till kommunstyrelsen eller till byggnadsnämnden. Planens antagande visas på kommunens anslagstavla. Rätten att överklaga det justerade protokollet beräknas vara tre veckor efter protokollet anslås. Ett överklagande som kommer i tid resulterar i att ärendet lämnas över till länsstyrelsen för prövning.

Prövning: De skriftligen inlämnade överklagan resulterar i att detaljplanen prövas i Länsstyrelsen.

Laga kraft: När tiden för överklaganden är slut och ingen har överklagat planen eller länsstyrelsen beslutat att inte ompröva planbeslutet så träder planen i laga kraft. Skulle däremot länsstyrelsen besluta att ompröva planen så vinner planen ej laga kraft förrän frågorna är avgjorda. (Boverket 2002)

4.4 Aktörer inom planeringen i södra Gårda

4.4.1. Fastighetskontoret

Fastighetskontoret är Fastighetsnämndens förvaltning. Fastighetskontoret arbetar främst med fyra olika områden: markägande, exploatering, förvaltning och boende. Fastighetskontoret har som uppgift att se till att det finns bra boende och bostäder för invånarna. Samtidigt så skall Fastighetskontoret stödja näringslivet genom att se till att industrier, handel och utbildning/forskning erbjuds mark till exploatering. (Göteborgsstad, 2014)

4.4.2. Byggnadsnämnden

Byggnadsnämnden i Göteborgs kommun har hand om frågor om lov, besked, tillsyn och delegation vid planläggning. Byggnadsnämnden har även ansvar för att utveckla stadens konkurrenskraft. Samtidigt så skall nämnden även se till att staden kan erbjuda bra boende, genom detaljplanering, fastighetsbildning, bygglov och genom att engagera sig i utvecklingsarbete på lokal nivå. (Göteborgsstad, 2014)

4.4.3. Fastighetsnämnden

Fastighetsnämnden ansvarar för mark- och bostadspolitiska uppgifter i Göteborgs stad. Fastighetsnämnden har som ansvar att skapa förutsättningar för nya bostäder, förvalta mark och byggnader samt att sälja, köpa och arrendera ut mark. I nämnden sitter politiskt tillsatta ledamöter som är utsedda av kommunfullmäktige. (Göteborgsstad, 2014)

4.4.4. Göteborgs stadsarkitekt

Stadsarkitekt Björn Siesjö arbetar med stadens utveckling i det större perspektivet, och jobbar med övergripande visioner och processer i staden.

4.4.5. Gårda boendeförening

Gårda boendeförening bildades 2010 då de boende i kvarteren Eken och Cedern i södra Gårda valde att organisera sig mer professionellt. Syftet med föreningen är att utgöra en samlande röst för

samtliga invånare i kvarteren och att kunna företräda de boende vid eventuella förhandlingar eller möten med kommunen och media. Ett annat syfte med föreningen är att främja gemenskapen mellan de boende. Ungefär 80% av invånarna är medlemmar i föreningen och alla som bor i kvarteren har möjlighet att delta. (Intervju Lauritz, 10/4-14)

4.5 Fastighets- och Byggnadsnämndens senaste förslag

- Byggnaderna i kvarteret Eken och på den södra fastigheten i kvarteret Cedern samt den norra fastigheten i kvarteret Lejonet ska bevaras och skyddas mot buller, luftföroreningar och farligt gods.
  - Upprustningen ska göras för att husen ska kunna stå kvar över lång tid med vara begränsad och inriktas på att åtgärda fukt-, mögel- och rötskador samt sättningsproblem. Lägenheterna och lokalerna i dessa fastigheter ska endast ges en varsam upprustning. Butikslokaler i gatuplan ska behållas.
  - Avsikten är att behålla så många lägenheter som bostäder som möjligt. Förutsättningarna för det ska undersökas och lägenheter som inte går att bevara som bostäder ska omvandlas till ateljéer/lokaler. Möjligheten att minska trafikbullret från Fabriksgatan prövas.
  - Vi vill erbjuda hyresgästerna i kvarteren Cedern och Eken lägenheter i någon av Stadens eller Framtidens fastigheter. Om det är möjligt så kan flera med fördel erbjudas lägenhet i samma hus, eventuellt i form av gemenskapsboende. Om intresse finns ska hyresgästerna ha möjlighet att forma en byggemenskap som erbjuds mark.
  - Den norra delen av kvarteret Cedern och den bebyggda delen av kvarteret Lejonet (det som idag är Klätterfabriken) rivs och görs i ordning för bebyggelse.
- Den aktör som blir aktuell för byggrätten ska kunna genomföra och finansiera de åtgärder som beskrivs ovan så att projektet som helhet belastar skattebetalarna så lite som möjligt.

Figur 3: Visar Fastighets- och Byggnadsnämndens senaste förslag för södra Gårda Källa: Fastighetsnämndens förslag 2013

5. Metod

Uppsatsen är en kvalitativ studie som genomförts med hjälp av flera olika metoder. Valet av att använda kvalitativa metoder avgjordes för att få en djupare och mer nyanserad fallstudie där olika aktörers åsikter, kunskaper och attityder skulle framträda mer tydligt. Informationsinsamling inför fallstudien södra Gårda har uppnåtts genom samtalsintervjuer (Esaiasson et. al, s.232) med ordförande och vice ordförande från Byggnadsnämnden i Göteborg, ordförande från Fastighetsnämnden i Göteborg, Göteborgs stadsarkitekt samt vice ordförande för Gårda boendeförening. En enkät har även utdelats till de boende i södra Gårda i kvarteren Eken och Cedern. Andra metoder som använts för att genomföra studien är litteraturstudier som berör demokratimodeller, samhällsplanering samt medborgardeltagande. Även rapporter, lagtexter, Gårda boendeförenings förslag för ett framtida södra Gårda, samt Fastighets- och Byggnadsnämndens förslag för utvecklingen av området har studerats.

För att besvara våra frågeställningar angående olika intressen i planeringsprocessen, vilka konflikter som uppkommit och lösningar som presenterats i planeringen, har vi använt oss av flera olika metoder. Policydokument, så som olika lagdokument inom PBL och SOU, har studerats för att belysa det offentliga och lagstadgade riktlinjerna inom samhällsplaneringen. Intervjuer har genomförts med stadsarkitekten och ledamöter i nämnderna som arbetar inom den urbana samhällsplaneringen och som är insatta i den aktuella frågan om södra Gårdas framtid för att få en bild av hur de arbetar med stadsplaneringen och medborgardeltagandet. Intervju har även genomförts med vice ordförande i Gårda boendeförening, för att få en förståelse om hur invånarna i de rivningshotade kvarteren i södra Gårda ser på planerna för området samt på hur föreningens och invånarnas relation till planeringsprocessen ser ut.

5.1 Dokument

Denna studie baserar sig delvis på kvalitativa intervjuer och enkät. Förutom dessa metoder baserar sig studien även på undersökning av dokument såsom Plan- och bygglagen och dess förarbeten, litteraturstudier angående medborgardeltagande i planeringen, Fastighets- och Byggnadsnämndens förslag för utvecklingen av södra Gårda samt Gårda boendeförenings planförslag. Tillsammans har dessa dokument gett en bred insikt i hur processen i stadsplaneringen fungerar, hur medborgardeltagandet utvecklats inom samhällsplanering och vilken roll den har i

planeringsprocessen och beslutsfattandet. De planeringsförslag som utgetts av Byggnads- och Fastighetsnämnden samt Gårda boendeförening har bidragit till information om riktlinjer, ståndpunkter och argument som dessa olika aktörer står för, samt vilka hinder och konflikter planeringen av södra Gårda står inför.

5.2 Intervjuer

Studiens syfte är att belysa de olika intressena och möjligheterna som aktörer på olika nivå ser i området södra Gårda. Dessa attityder och förhållningssätt går inte att mäta i kvantitativa termer och därför har studien en kvalitativ grund. Intervjuer valdes för att få en djupare och mer nyanserad förståelse för de olika argument och intressen de olika aktörerna har i planeringen. (Esaiasson et. al s.230-235) Studiens resultat bygger på de genomförda intervjuerna och den tolkning vi gjort utav informationsinsamlingen. När intervjupersonerna valdes utgick det från principen centralitet, eftersom vid val av politiker med flera så ansågs det viktig att få tag i de personer som var insatta i ämnet. Då vi intervjuade dessa personer så använde vi oss av tillfället att fråga dem om de kunde rekommendera någon annan person som kunde ge oss en större insikt i frågan, således använde vi oss av "snöbollseffekten". (Esaiasson et. al s.258).

Genom att använda principen centralitet så intervjuades båda ordföranden i Fastighets- och Byggnadsnämnden, samt viceordförande i Byggnadsnämnden dels för att vi ansåg att de besitter makt i och med att de har den politiska och lagstadgade rätten att driva och bestämma i frågan. De intervjuade ansågs även lämpliga eftersom flera av dem uttalat sig tidigare i media om södra Gårda-frågan. De olika politikerna i nämnderna representerar även olika politiska partier vilket vi såg som en fördel för att få en nyanserad bild av åsikter och intressen inom samhällsplaneringen.

För att få en bild av hur Göteborgs stad arbetar kring frågor som planering och medborgardeltagande valde vi att intervju Göteborgs stadsarkitekt. Genom att intervju Gårda boendeförenings vice ordförande gavs insikt i föreningens och de boendes åsikter. Boendeföreningen fungerade som en bra övergripande insikt i åsikterna av invånarna i kvarteren Eken och Cedern eftersom ca 80% av de boende är medlemmar i föreningen, och eftersom boendeföreningen varit i direkt kontakt med politikerna och de som planerar. Eftersom de intervjuade är från båda sidorna av dialogen skapar det en balans och förhoppningsvis en förståelse i varför de tycker olika, och var de möts, allt för att skapa ett så representativt resultat som möjligt

som kan förklara konflikten i södra Gårda i en större kontext av konflikter i stadsplaneringen. (DeLyser et. al s.75) På grund av begränsad tid att genomföra studien blev inte fler intervjuer av med beslutsfattare eller boende i kvarteren Eken och Cedern.

De intervjuade kontaktades via e- mail innehållandes en kort beskrivning om vår studie och dess syfte. Alla politiker som vi kontaktade fick vi svar från, och träffade dem personligen för intervjutillfälle. Filip Laurits, ordförande för Gårda boendeförening och likaså stadsarkitekten Björn Siesjö fick vi också kontakt med via mail. Intervjuerna tog mellan 30-60 minuter. Intervjuerna med politikerna från nämnderna samt stadsarkitekten gjordes på Stadsbyggnadskontoret i Göteborg, och intervjun med Filip Laurits genomfördes, efter en rundvandring i kvarteren i södra Gårda, i närheten av området. Respondenterna var öppna och delade med sig om sina åsikter, och om de erfarenheter de har med frågorna angående södra Gårda och medborgardeltagande i allmänhet.

En fördel med att träffa intervjupersonerna personligen är de små nyanserna med kroppsspråk som annars inte kommer med om intervjun sker via exempelvis telefon, dock så kan det även ses som något negativt eftersom kroppsspråket kan förstöra hur en fråga uppfattas och liknande. (DeLyser et al., s.157) Intervjumaterialet förstås i en kontext och får mer validitet då även annat material man tillhandahållit genom andra metoder finns med i forskningen (DeLyser et al., s.158), såsom i vårt fall undersökning av bland annat litteraturstudier och policydokument.

Vi har lyft fram södra Gårda och den aktuella men långvariga konflikten i planeringen av området för att belysa medborgardeltagandet i stadsplanering. Denna fallstudie är tänkt att belysa och ge djup för vår studie samt kunna lägga in vårt resultat i en större kontext angående medborgardeltagande. På det här sättet fås en djupare inblick i processerna som ligger bakom konflikterna, planeringen och de olika aktörernas ståndpunkter och röster. Genom att göra denna kvalitativa studie och använda oss av intervjuer som metod vill vi uppnå en djupare förståelse för platsens och planeringens mening för de inblandade i frågan. (DeLyser et al., s.69)

Samtliga intervjuer spelades in för att sedan transkriberas. Sedan granskades och analyserades materialet för att därefter identifiera återkommande men också avvikande åsikter eller argument för att samla ihop gemensamma ståndpunkter och konflikter eller avvikande åsikter.

5.3. Enkätundersökning

En enkätundersökning på tolv frågor skickades ut till invånarna i Eken och Cedern (se bilaga 2). Enkäten innehöll frågor om hur de boende uppfattar sin boendemiljö och boendesituation, samt vilken uppfattning de har om planerna angående deras nuvarande boende samt deras uppfattning om möjligheten till medborgardeltagande i planeringsprocessen. Enkätundersökningen är av kvalitativ karaktär med både fasta och öppna svarsalternativ (se bilaga 2), för att försöka fånga de boendes egna tankar och idéer. Det skedde genom att de öppna svarsalternativ då den svarande kunde skriva egna tankar och idéer, och inte bli styrd av förvalda alternativ. Med fanns även svarsalternativ med fasta svar eftersom det gör det lättare att jämföra och föra statistik av. (Esaiasson et al. s.232-233) Enkäten var lättöverskådlig, enkel och hade en röd tråd för att underlätta möjligheten att svara och förstå frågorna (Esaiasson et al., s.240). 38 hushåll av 100 svarade på enkäten, vilket skapade ett bortfall av 62 % vilket är vanligt med postade enkäter. Enkätundersökningen postades i de boendes brevlådor, och samtidigt ställdes två lådor i postrummet där de boende kunde lägga sina svar. De boende hade tre veckor på sig att svara på enkäten. Två dagar efter utsatt sista datum hämtades lådorna med svaren från postrummet.

5.4. Textanalys

Policydokument samt litteraturundersökningar för att få grepp om de olika demokratiteorier som står i teoretisk grund för medborgardeltagandet i fysisk planering. Dokument såsom ”svenska demokratiutredningen” och förarbeten till PBL har även använts för att få en närmare inblick i hur medborgardeltagandet ser ut i lagstiftningen och på den ”högre nivån”. Litteratur som använts för teoridelen valdes genom att välja studier som berör diskussionen om medborgardeltagandet i den kommunala planprocessen. Litteratur som behandlar medborgardeltagande och demokratimodeller och vilken roll medborgardeltagandet har inom dem, har fungerat som teorireferenser. Litteraturgranskningen har medfört en djupare insikt i hur medborgardeltagandet fungerar i planeringen.

5.5. Urval av intervjurespondenter

Eftersom frågeställningarna och syftet handlar om olika ståndpunkter och de eventuella konflikter eller möjligheter som kan uppstå genom diskussionen mellan medborgare och politiska

beslutsfattare, krävdes företrädare för båda sidor för att ge en så övergripande bild som möjligt av frågan. Alltså både dem som är positiva till medborgardeltagande och södra Gårdas bevarande, samt de som var negativa till bevarandet av södra Gårda, och hade ett annat förhållningssätt till hur de ville att medborgardeltagande går till. Genom att belysa planeringsprocessen både ”nedifrån” och ”uppifrån” var syftet att kunna jämföra och förstå förhållandet mellan dem. (Esaiasson et. al s.258)

5.6. Källkritik

I en enkätundersökning finns alltid risken av brister såsom felsvar eller bortfall. Eftersom vår enkätundersökning berör attityder och åsikter från de boende i kvarteren Eken och Cedern som urvalsgrupp, betyder detta således att resultatet inte kan generaliseras till en större population. (Flowerdew & Martin, s.85) Om tiden för studien inte varit begränsad skulle det ha varit intressant att göra en närmare undersökning om det sociala kapitalet och engagemanget i södra Gårda. Även att genomföra en storskalig enkätstudie på åsikter och attityder angående medborgardeltagande av ett större urval invånare, det vill säga allmänheten i Göteborgs stad, skulle vara en intressant utveckling av studien. Vi har även arbetat för att utforma enkäten till lättförståelig och icke-vinklad för att möjliggöra minsta möjliga antal "response errors" (Flowerdew & Martin, s.85) Enkätens urvalsgrupp är de boende i Eken och Cedern eftersom det är de som fallstudien handlar om. Genom ett bortfall på 62% så har studien inte lyckats få tag på alla åsikter som de boende har om vad de anser om problematiken kring planeringen kring deras bostadshus. (Esaiasson et. al s. 239) Önskvärt hade det dock varit om fler hade svarat för att säkerställa att resultatet av enkäten hade blivit mer representativt. (Esaiasson et. al s.186-187)

Eftersom planeringsprocessen i Gårda har varit konfliktfylld över en lång tid och pågått i flera decennier, eller närmare sagt stått still en lång tid, är åsikterna hos de olika aktörerna väldigt utvecklade och väl argumenterade. Representationen av olika ståndpunkter och argument är en väldigt viktig del av vår studie och vi har reflekterat över vår positionalitet och hur vi representerar verkligheten och med vilkas röst.(DeLyser et al., s.40) Detta har blivit en viktig punkt att reflektera över då intervjuerna genomförts. Problemen i fallstudien är mångfacetterade och vi har medvetet försökt framföra de olika åsikterna och argumenten på ett representativt sätt.

6. Resultat

Resultatet består av presentationen av intervjusvar av respondenterna samt enkätundersökning besvarad av invånarna i södra Gårda. Intervjuerna har kretsat kring teman om medborgardeltagande, dialogen mellan beslutsfattare och boendeförening, konflikter i planeringen i södra Gårda samt framtidsvisioner och planer för området. Resultatdelen är uppbyggd genom att börja med att presentera resultaten från intervjun med stadsarkitekten, följt av ledamöterna i nämnderna, viceordförande Laurits i Gårda boendeförening för att avsluta med resultaten av enkäten. Resultaten representerar den tolkning som gjorts utifrån intervjurespondenternas svar.

6.1. Göteborgs stadsarkitekt Björn Siesjö

Enligt Göteborgs stadsarkitekt Björn Siesjö är kommunikationen från två riktningar viktig för att bygga en bra stad. Här syftar han till dialogen mellan medborgarna och beslutsfattarna. Han anser dock att det finns dilemman i medborgardeltagandet i stadsplaneringen. Den slutgiltiga beslutskraften i en representativ demokrati ligger hos de folkvalda politikerna som skall stå för allmänhetens åsikter och intressen. Då en särskild grupp medborgare, som i det här fallet invånarna i södra Gårda, sluter sig samman och framför sina intressen, så representerar de nödvändigtvis inte allmänhetens intressen, utan sina egna. Dock är det viktigt att dialogen fungerar mellan dessa påverkansgrupper och beslutsfattarna, att de får sin röst hörd. Stadsarkitekten påpekar därmed att en viktig aspekt är att staden inte kan byggas på ett bra sätt om medborgarna inte får vara med i planeringsprocessen och förmedla den kunskap som de har om staden de bor och lever i. Dialogen är sålunda en viktig del av planeringen och att medborgarna oftast inte vill bestämma, däremot vill de vara delaktiga av processen och kunna framföra sina åsikter och bli hörda. Syftet med medborgardeltagandet är också att öka allmänhetens förståelse för dessa långa planeringsprocesser. Detta kan anses problematiskt då planeringen och besluten ligger så långt fram i tiden från genomförandet, vilket oftast resulterar i att medborgarna reagerar först när ett projekt skall genomföras, och inte under den del av processen då de möjligtvis kan påverka beslutet.

Stadsarkitekten anser att det är viktigt att öka allmänhetens förståelse om att planeringsprocesserna är långa. Medborgarna vill ofta se resultaten snabbt, men som han påpekar så planerar kommunen just nu för processer som först kommer att genomföras flera år senare. Han belyser att det är problematiskt att så få engagerar sig tidigt i processen, när det finns möjlighet att påverka, istället

för att protestera i slutskedet när allt redan är bestämt och besluten inte går att påverka. De långa planprocesserna blir på så sätt problematiska just på grund av att de sträcker sig över en lång tidsperioder och att det därför är viktigt att utveckla dialogen med medborgarna så att de blir mer engagerade på ett tidigt stadium och att försöka korta ner processerna.

Enligt stadsarkitekten är Göteborgs stads arbete med medborgardeltagande ”yrvaket”. Med det menar han att den dåvarande politiska ledningen var ganska ointresserad av att använda sig utav medborgardeltagande, medan den nuvarande vill att medborgarna skall vara med och bestämma, och den situationen som då uppkommer kan uppfattas som ”yrvaken”.

När politiker skapar en brett upplagd process med medborgardialog, där det samlas in mycket material, åsikter och synpunkter är det viktigt att dessa verkligen beaktas i beslutsfattandet. Om dessa åsikter och synpunkter inte tas i beaktande skapar detta endast en ökad misstro hos invånarna. En vanlig reaktion från medborgarna brukar vara: ”*Varför skall vi engagera oss, om ni ändå inte tänker lyssna*”. På så sätt blir medborgardeltagande en grannlaga process. Som stadsarkitekten uttrycker det “*Man måste faktiskt leverera tillbaka, sammanfatta, ni tyckte så här, de så här, det vi tar till oss, det där funkar inte och så vidare*” (intervju 25/4). Ifall medborgarna känner att de inte blir hörda fastän de engagerat sig i frågan, resulterar det ofta i misstro.

Medborgardeltagandet i södra Gårda är väldigt aktivt. För tillfället har invånarna ett billigt boende men husen är i ett mycket dåligt skick. Enligt detaljplanen som skapades under 1980-talet planlades området som parkeringsmark och den planen kan idag inte ändras till byggmark på grund av orsaker som bland annat berör luftkvalitet och buller från motorvägen E6 och Fabriksgatan.

Stadsarkitekten anser att Gårda boendeförening är en medborgargrupp med den typen av initiativ och engagemang som politiker gärna lyssnar på. Den typen av initiativ och engagemang är något att arbeta vidare med. Medborgare som inte har tid, ork, vilja eller inte bryr sig, är svårare att arbeta med. Stadsarkitekten anser att det oftast är de som är engagerade i en fråga som har något att tillföra i en medborgardialog, men likväl måste det finnas kanaler, en dialog, så att medborgarna har en möjlighet att lämna in sina åsikter till beslutsfattarna.

Ett förslag på hur medborgare kan förmedla sina åsikter och tankar med politikerna kunde ske med ett brett upplägg där planeringen inkluderar och arbetar i flera små grupper. Där varje grupp vid

mötestillfället diskuterar hur olika områden kunde planeras. Då kunde de inblandade medborgarna se vilka resurser som finns tillgängliga för planeringen, för att så realistiskt som möjligt kunna skapa idéer om hur exempelvis en inkomstökning i en viss stadsdel kunde ske, och hur det skulle kunna lösas. Stadsarkitekten påpekar att det är viktigt att grupperna representerar allmänheten för att kunna få ett helhets perspektiv och bidra till åsikter som gynnar staden eller området ifråga bäst. Annars riskerar upplägget att främja specifika gruppers intresse av en specifik fråga.

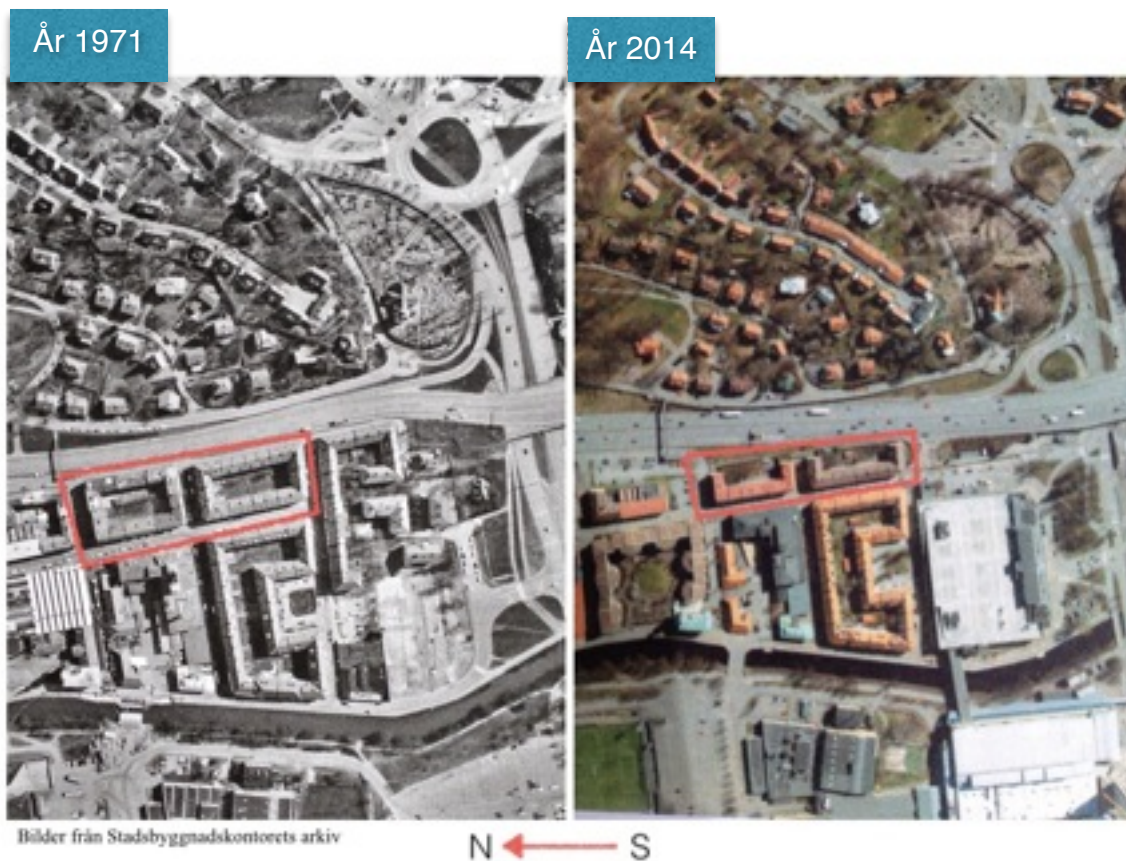
6.2. Fastighetsnämnden och Byggnadsnämnden i Göteborg

6.2.1. Bakgrund

Enligt Björkqvist (Byggnadsnämnden) började debatten om utvecklingen i södra Gårda decennier sedan, då Folkpartiet och Kristdemokraterna valde att ge sitt stöd till alternativet att bevara södra Gårdas gamla bebyggelse, då planer om rivning, bygget av parkeringsplats och utbredningen av motorväg kommit upp. Vänstern gav senare även sitt stöd för att bevara södra Gårda, Socialdemokraterna däremot har varit emot hela tiden och ansett att rivning är en bättre lösning. Debatten har fortsatt fram tills idag. År 2008 hade Svenska mässan planer på att expandera över södra Gårda och riva de 100 lägenheterna som finns kvar i kvarteren Eken och Cedern men även ytterligare 300 lägenheter ägda av Familjebostäder som ligger mellan Fabriksgatan och Mölndalsån, då ställde sig både Socialdemokraterna och Moderaterna på Svenska Mässans sida. Vid detta tillfälle anslöt sig även Miljöpartiet till bevaringslinjen med Folkpartiet, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna. Debatten om södra Gårdas framtid fortsatte och Svenska Mässans förslag genomfördes inte. Politisk enighet fanns inte i frågan och det allmänna motståndet var stort. Enligt Björkqvist (Byggnadsnämnden) finns det en problematik i att planeringsprocessen har varit så utdragen och konfliktfylld. *“Ungefär 20 år sedan rev man ju häften av kvarteren.. det var det första som hände.. sedan dess har planeringsprocessen stått still och inga riktiga beslut har gjorts”* (Intervju 24/4-14).

För några år sedan började Fastighetsnämnden undersöka vad som ska renoveras, hur grunderna för husen ser ut, vilka kostnaderna är och hur dessa problem skall hanteras. De kom fram till att besluten angående renovering eller rivning måste tas och planeringen framskrida.

Figur 4 - Eken och Cedern innan rivning av halva kvarteren och idag. (SBK)

Inom byggnadsnämnden har Socialdemokraterna stått emot och Moderaterna har varit obeslutsamma och de resterande partierna har stått för bevaringsdiskursen. Realistiska problem och hinder som finns är till exempel buller och luftkvaliteten och kostnaderna för att renovera dessa gamla hus som är i stort behov av upprustning. Detta har stått som grund för att nämnderna faktiskt har blivit redo att ta beslut och ställning i denna fråga. Fastighetsnämndens ordförande Ulf Kamne har enligt Björkqvist (Byggnadsnämnden) varit väldigt intresserad av vad de bevarandevilliga partierna från Byggnadsnämnden har haft för argument och förslag. Det har bidragit till att Fastighetsnämnden och Byggnadsnämnden gjort denna uppgörelse där samtliga partier i dagens läge är överens om detta förslag som går ut på att riva en del och bevara en del. Processen för att komma fram till ett förslag har tagit ett halvår där diskussioner har ägt rum både inom partierna och partierna emellan, men även med Gårda boendeförening, säger Björkqvist (Byggnadsnämnden). I dagsläget har Fastighetsnämndens förslag om södra Gårdas framtid skickats för granskning hos Fastighetskontoret som kommer att ta ställning till det, en process som tar tid, vanligtvis minst ett år, hävdar Kamne (Fastighetsnämnden).

Förslaget har utgångspunkten att bevara så många bostäder som möjligt, men det främsta målet är att bevara husen överhuvudtaget, och använda dem till affärsverksamheter och ateljéer. För att rusta upp dessa fastigheter krävs det bygglov, vilket kräver att detaljplanen definierar detta område som

byggmark. I dagsläget är det omöjligt att rusta upp husen eftersom detta kräver bygglov vilket den aktuella detaljplanen inte tillåter. Ifall detaljplanen ändras kommer samma krav ställas på dessa fastigheter som ställs på nybyggnationer. Området uppfyller inte de krav som ställs för att ändra markanvisningen på detaljplanen till byggmark, främst på grund av bullernivåer och dålig luftkvalitet, påpekar Kamne (Fastighetsnämnden).

Enligt Kamne var en stor bidragande faktor till att de startade processen med ett förslag om att rädda landshövdingehuset, att de är i ett så dåligt skick och att fastighetsnämnden som ägare av dessa husen inte kan låta dem förfalla mer utan att försöka rädda dem. I dagsläget finns förslaget hos fastighetskontoret som sedan beslutar om förslaget för att fastighetsnämnden skall kunna arbeta vidare med planen, för att sedan ge det till byggnadsnämnden som gör en ny detaljplan, en tidsperiod om minst 5-10 år.

6.2.2. Boendemiljö

Under 1960-1980-talen revs en stor del lägenheter i Göteborg och det rådde en sorts rivningshysteri under denna tidsperiod. I dagsläget anses att en del kunde ha bevarats samtidigt som det byggdes

Figur 5 - Bilden visar Kvarteren Eken och Cedern, vy från Fabriksgatan (GP)

nytt vid sidan om. På så sätt kunde en större mångfald kunnat bevarats i stadsmiljön, både estetiskt men också till en större social och ekonomisk diversitet inom samma bostadsområde. Björkqvist (Byggnadsnämnden) anser att södra Gårda utgör en intressant miljö i den centrala staden, med billiga hyror och alternativt boende. I området blandas människor med olika inkomst och olika

bakgrund. Enligt Björkqvist är södra Gårda i nuläget en miljö där kreativa och halv-kreativa människor bor och han poängterar även att denna sortens miljöer och människor är verkligen intressanta att ha i en stadsmiljö. Björkqvist nämner Långgatorna i Göteborgs centrum som en miljö där bevarandet av det gamla och den ”sunkiga” atmosfären varit lyckad, vilket lockat verksamhet och investering och därmed skapat ett attraktivt område i staden. Dock ser han även en problematik i att området blir dyrare då det blir mer attraktivt. Den sortens verksamhet som gör området och miljön spännande får så småningom konkurrens av dyrare och exklusivare investerare och verksamhet. ”Det som gör området idag...det kommer försvinna i efterhand. Man måste se till att inte förstöra pulsen av området. Området är ingenting utan den pulsen” (intervju 24/4-14), påpekar Björkqvist (Byggnadsnämnden). Han hoppas stadsplaneringen utvecklas i en riktning där fokus ligger på att bevara delar av det gamla och det mer slitna i samband med småskalig verksamhet. Genom att bygga nytt i samband med gammal bebyggelse kan strukturen bevaras på dessa intressanta miljöer samtidigt som området utvecklas.

Björkqvist betonar att höjningen av hyror är ett direkt resultat av investering i området. Det i sin tur betyder att verksamhet eller invånare med mindre kapital inte har möjlighet att bo eller verka i dessa områden. Detta är ett dilemma i stadsplaneringen. Björkqvist påpekar att staden måste hålla sig till lönsamma planer och ifall investering sker kommer även hyrorna höjas. I fallet södra Gårda kan detta leda till någon slags gentrifiering.

Fastighetsnämnden vill kunna erbjuda de boende i Södra Gårda ett alternativt boende ifall lägenheterna rivs, även till dem med rivningskontrakt. Ifall det finns intresse av att skapa en byggemenskap, så har fastighetsnämnden sparat en bit mark i Högsbo för detta ändamål.

Att kvarteren Eken och Cedern består av ”billiga bostäder” i centrum har varit ett av de stora argumenten till varför dessa hus skall bevaras, men eftersom de här husen är i mycket stort behov av att rustas upp så är de inte billiga i längden. Hyrorna kommer att höjas när och ifall de nödvändiga renoveringarna blir gjorda, konstaterar Kamne (Fastighetsnämnden). Björkqvist (Byggnadsnämnden) betonar att Göteborg har behov av billiga lägenheter och anser att så länge staden ställer krav och ger ramar för billiga nybyggnationer, så kommer förslagen och effektiva lösningar från byggaktörerna.

6.2.3. Medborgardeltagande

Syftet med medborgardeltagande liknar syftet med demokrati, eftersom det handlar om att ha inflytande och kunna påverka sin miljö. Medborgardeltagandet är en del i lagstiftningen, Plan- och Bygglagen och i planeringsprocessen när en detaljplan skapas. Dock är dessa processer byråkratiska och skulle behövas bli mer lättöverskådliga och tillgängliga för allmänheten. Kamne (Fastighetsnämnden) belyser det faktum att dessa planeringsprocesser ofta är långdragna och att medborgarna oftast tar del eller blir medvetna om planeringen försent, då detaljplanen redan är klar. Då kan detaljplanen överklagas men det blir sällan några konsekvenser eller förändringar då mera. Detta anser Kamne är problematiskt och inte bidrar till en väl fungerande demokratisk process. För att utveckla medborgardeltagandet så skulle det alternativt vara bra att försöka få medborgarna in i processen tidigare, eller göra som i Vancouver där staden lät invånarna komma med förslag i stadsplaneringen för att på så sätt bidra till färre överklaganden då medborgarna känner sig hörda och delaktiga i besluten.

Medborgardeltagandet sker inom vissa bestämda ramar, som är rätt så begränsade, betonar Kamne. Det är viktigt att medborgarna tycker till tidigt i planeringsprocessen medan det finns tid att påverka. Samarbetet med Gårda boendeförening anser Kamne (Fastighetsnämnden) har fungerat bra, att de boende har kommit med många bra förslag för utvecklingen av södra Gårda.

Som med allt så är det oftast en ekonomisk fråga vart resurser hamnar, anser Kamne (Fastighetsnämnden), *”Vem förutom de boende i södra Gårda vill att Göteborgs stad lägger 150 miljoner på att rusta upp Eken och Cedern? Det måste bli en majoritet i fullmäktige, och för att de skall bli det så måste det föreligga starka skäl för det, skäl som saknas idag”* (intervju 7/4-14). Samtidigt så fortsätter Kamne att han ser Fastighetsnämndens förslag som en seger för planerna att bevara södra Gårda. Det förslag som fastighetsnämnden lagt fram tror Arnsmar (Byggnadsnämnden) ej kommer att inträffa, främst på grund av att detaljplanen inte tillåter byggnader där, men en annan anledning är att vem som skulle stå för de kostnader för att rusta upp husen. Ett bra bullerplank skulle kosta minst 40 miljoner enligt Arnsmar, och den kostnaden skulle de boende få stå för. (intervju 6/5-14)

Arnsmar (Byggnadsnämnden) anser att medborgardeltagandet skulle kunna förbättras men tycker att det finns en problematik i att alla deltar i planeringen, som han uttrycker det *”det är ett samspel,*

hamnar vi i ett läge där vi inte kan göra något bara för att man i alla lägen skall ha alla med sig, så kommer vi att få bekymmer. Det spelar ingen roll hur mycket dialog vi haft, det räcker att en misstycker, och överklagar så går hela processen om igen. Det har inget med demokrati att göra.” (intervju 6/5-14). Han anser således att Plan- och Bygglagen missbrukas eftersom det räcker att en individ överklagar och så hela processen måste gå om, även om en majoritet är för förslaget. Detta kan fördröja processerna, fast det i slutändan ändå ofta blir som det var bestämt till en början, menar Arnsmar.

Filip Laurits, ordförande i Gårda boendeförening tyckte det skall finnas mer öppna möten på Fastighetsnämnden och Byggnadsnämnden, för att medborgarna skall få mera insikt i hur stadsplaneringen fungerar. Arnsmar (Byggnadsnämnden) svarar på detta förslag med att konstatera att nämnderna inte kan ha öppna möten i och med att det är myndighetsutövning. Det får inte finnas yttre påverkan i myndighetsbesluten, det finns en restriktion i lagstiftningen om det, påpekar Arnsmar.

Enligt Arnsmar är medborgardeltagandet inte enkelt, främst eftersom planeringsprocesser är så långa, och invånarna i det berörda området ofta uppfattar först i ett sent skede, vid samråd eller oftast efter att detaljplanen är gjord. Enligt Arnsmar är ofta medborgarna av den åsikten att planeringen tar för lång tid. De vill se resultaten fortare.

Björkqvist (Byggnadsnämnden) anser att dialogen mellan beslutsfattarna och boendeföreningen som representerar invånarna i de rivningshotade kvarteren Cedern och Eken, har varit väldigt bra. Olika åsikter och ståndpunkter har blivit diskuterade och de olika parterna lyssnar bra på varandra. Dock anser Björkqvist att detta borde ha gjorts tidigare, att planeringsprocessen har blivit utdragen och att en aktivare och ömsesidig dialog med medborgarna borde ha införts i ett tidigare skede.

Björkqvist lyfter upp vision 2021 som en plattform där medborgardeltagandet kunde lyftas fram som en aktuell fråga. Han anser att en starkare dialog och medborgardeltagande kunde föras fram och effekter av det kunde presenteras som ett slags “case” i 2021. Inspiration för detta ser han likt Kamne(Fastighetsnämnden), i exemplet från Vancouver, Kanada. I Vancouver har man genom ett starkt medborgardeltagande räknat med att ungefär hälften av stadens befolkningen varit med i stadsplaneringen, efter att 30 år sedan börjat med denna form av medborgardeltagande. Där har medborgarna inkluderats i ett tidigt skede av planeringen, en långvarig dialog skapats och sålde har

förtroendet medborgare och tjänstemän emellan förstärkts. I staden finns nästan all gammal bebyggelse kvar men mitt i den står nybygge. Riktlinjerna har helt enkelt gått ut på att förtäta staden på de hårdtytor som funnits mellan den gamla bebyggelsen. För tillfället är detta ingenting som Byggnads- eller Fastighetsnämnden arbetar med i praktiken, men Björkqvist (Byggnadsnämnden) ter sig väldigt intresserad och positiv till utvecklingen av medborgardeltagandet. I nuvarande läget fungerar medborgardeltagandet i Göteborgs stad såsom den är lagstiftad i plan- och bygglagen. Planprocessen har kriterier angående medborgardeltagandet: staden är skyldig att efter att programmet gjorts, samla de berörda till samråd där förslagen kan diskuteras innan detaljplanen verkställs. Detaljplanen får överklagas tre gånger efter att den presenteras, innan den fastställs. Björkqvist's erfarenheter och uppfattning är att invånarna kommer in med sina åsikter och vill vara delaktiga av processen först efter att detaljplanen har utformats. Därför anser han att en av de främsta aspekterna att utveckla i medborgardeltagandet är att få in medborgarna i en dialog i ett tidigare skede av planeringen. Planeringen är en lång process och därför är det viktigt att få människor medvetna och delaktiga i planerna redan i tidigt skede eftersom detta innebär ett större inflytande samtidigt som medborgarna blir mer benägna till att acceptera utveckling och nya planer då de hinner bli vana i tanken av förändring. Björkqvist poängterar att han tycker att dialogen med Gårda boendeförening varit värdefull eftersom om de inte varit aktiva i frågan så hade stadens förvaltning kanske inte insett områdets värde.

6.2.4. Framtidsvisioner

Kamne (Fastighetsnämnden) vill se att trafiken på Fabriksgatan minskar och att gatan eventuellt blir enkelriktad. Området skulle således bli mer promenadvänligt och attraktivt för besökare och verksamhet. Han hoppas på att bilismen minskar och att Göteborgs stad utvecklar kollektivtrafiken och att stadsutvecklingen går mot en mer ekologiskt och socialt hållbar riktning, och tror att denna utveckling är starkt förknippad med bevaringsdiskursen av södra Gårda. Ifall förslaget om att Eken och Cedern skall upprustas går igenom, anser Arnsmar (Byggnadsnämnden) att delar måste rivas för att ge plats åt nybyggnationer som skall generera intäkter som gör det möjligt att rusta upp de gamla fastigheterna. Arnsmar ser inte att byggnaderna kommer fungera som lägenheter men däremot bestå av verksamheter såsom kontor, butiker eller hotell. Arnsmar anser att området inte är säkerhets- och hälsomässigt lämpligt för fast boende medan hotellverksamhet som även inhyser människor dygnet runt kan finnas i detta område. *“I lagstiftningens mening kan hotell ligga på sådana platser. Det är andra krav. Där bor du ju inte jämt”*, belyser Arnsmar (Intervju 6/5-14).

Södra Gårdas närhet till evenemangsstråket kan anses utgöra en positiv samt negativ relation till bevarandet av Eken och Cedern. Dels finns ett behov av parkeringar och eftersom trafiken helst inte skall behöva komma in i stadskärnan så fungerar södra Gårda som en logisk lokalisering av parkeringsplats, förklarar Kamne (Fastighetsnämnden). Dock påpekar Björkqvist (Byggnadsnämnden) att närheten till evenemangsstråket och Mölndalsån kan bidra till att områdets potential används och mer investerare och folk hittar till området. Björkqvist hoppas på att en varsam upprustning av landshövdingehuset, och investering i form av butiksverksamhet, kaféer i en lockande miljö. På detta sätt tror han att området kan utvecklas och bli ett riktigt attraktivt område i Göteborgs stad. Byggnadsnämnden har varit i kontakt med Fastighetsnämnden med förslag och diskussioner om hur utvecklandet av området kan vara en attraktion för besökare som vill uppleva en bevarad del av stadens historiska och kulturella arv. Detta i samband med kaféer och småskalig butiksverksamhet kan bli en användbar resurs för staden. Björkqvist (Byggnadsnämnden) menar att även Fastighetskontoret har antytt sitt intresse för en sådan utveckling.

Björkqvist betonar att denna process inte kommer att gå fort. Förslagen måste granskas noggrant, investerare hittas och beslut göras. Besluten kommer att prövas och överklagas och han tror inte att planerna är klara innan 2017/2018. Björkqvist hoppas att staden kan utlysa en tävling för den nya bebyggelsen i södra Gårda, där olika byggaktörer kommer med förslag om områdets utveckling i de riktlinjer som staden har kommit fram till i det godkända förslaget. Björkqvist ser gärna området utvecklas till en miljö där gammalt bevaras och blandas med nytänk och nybygge. Detta är någonting han anser att stadsplanerarna i stort sett varit dåliga med tidigare i Sverige, att det istället rivits ned och byggts helt nytt, istället för att bevara en del och blanda gammalt och nytt i samma område. Genom att blanda gammalt vid sidan om nytt, bidrar även till att man kan locka invånare med mer pengar, vilket betyder att man kan blanda olika inkomsttagare i samma område. Ifall lägenheterna i södra Gårda upprustas kommer hyrorna även att öka, kanske fördubblas, dock anser Björkqvist (Byggnadsnämnden) att det ändå kommer att vara relativt billiga hyror, och att Gårda boendeförening är överens med beslutsfattarna om att denna hyreshöjningen är berättigad ifall någon sorts renovering eller upprustning sker. Gårda-boendeförenings förslag om att själva ta del av förvaltningen och sköta om fastigheterna till en viss del anser Björkqvist som ett spännande inslag i frågan. Han hoppas på att det hittas en entreprenör som är intresserad av denna slags ”gemensamma” förvaltning, där invånarna själva får ta del av besluten genom att ge förslag på idéer. Björkqvist ser därmed möjligheter och en positiv kraft i den dialog och aktiva deltagande som

invånarna i de rivningshotade kvarteren haft och anser att den dialogen borde ha funnits redan många år sedan. *“Hade inte dessa husen haft något arkitektoniskt eller historiska värde så hade de rivits för länge sedan, då hade vi inte bemödat oss att och lagt ner all denna tiden som lagts ner på att bevara dem”*, anser Kamne (Fastighetsnämnden) (Intervju 7/4-14). Att fastigheterna skulle ha ett arkitektoniskt och historiskt värde motsätter sig Arnsmar (Byggnadsnämnden). De är ej av riksintresse enligt honom, främst på grund av att det redan finns många andra landshövdingehus runt om i Göteborg. Eken och Cedern är byggnader som enligt honom inte är unika, dessutom är de bara halva landshövdingehus.

6.2.5. Problematik kring södra Gårdas detaljplan

Arnsmar (Byggnadsnämnden) anser att södra Gårda är Göteborgs värsta läge för fast bosättning och att befarar att förslaget inte kommer gå igenom och detaljplanen inte ändras eftersom landshövdingehuset Eken och Cedern inte ingår i riksintresset. Dagligen går 100 000 transporter på E6, öster om kvarteret, av dessa är 400 transporter med farligt gods. *”Det är ingen enkel plats att godkänna att det ska vara bostäder på, för den dagen som det händer något så vill inte jag vara den som har sagt att det är ok att bo där”* säger Arnsmar (Byggnadsnämnden)(Intervju 6/5-14). Ett bullerplank kan inte ge ett tillräckligt skydd mot olyckor med farligt gods, anser han och det skyddar inte heller de boende mot den dåliga luftkvaliteten. Ett alternativ är att en annan extern aktör köper de rivningshotade landshövdingehuset men de två intressenter som uttryckt intresse för att köpa husen, har inte nödvändigtvis förstått hela problematiken kring vad det innebär att köpa och förvalta dessa fastigheter, uttrycker Kamne(Fastighetsnämnden).

Ifall ett fastighetsbolag köper de rivningshotade husen i södra Gårda som i nuläget ägs av staden, måste detaljplanen förnyas och Björkqvist(Byggnadsnämnden) antar att renoveringen och byggandet inte kommer kunna komma igång förrän år 2017. Ett av problemen för förnyandet av detaljplanen är bullret från motorvägen öster om husen och Fabriksgatan väster om husen. Den byggaktör som eventuellt bli aktuell så kommer att behöva möta dessa problem och krav och därmed även bygga ut ett riktigt bullerplank, påpekar Björkqvist (Byggnadsnämnden).

6.2.6. Konflikter och hinder

Att ändra detaljplanen och möta de krav som ställs för byggmark skulle kräva flera kostsamma åtgärder som Arnsmar (Byggnadsnämnden) inte ser vem som skall stå för de kostnaderna. Det kommer bli mycket dyrt att rädda dessa två fastigheter som dessutom inte är av riksintresse. Arnsmar anser inte att det är en omöjlighet att låta husen stå kvar men kostnaderna kommer att bli höga för att möta kraven.

Byggnadsnämnden arbetar med att planera byggandet av stadsrummet och Fastighetsnämnden och Fastighetskontoret står för initiativet att ge oss det uppdraget och de riktlinjerna som vi planerar efter för att sedan ge uppdraget vidare till en byggaktör. Fastighetsnämnden äger i nuläget fastigheterna Eken och Cedern och har därmed tagit initiativet att göra någonting, så i det här läget är det Fastighetsnämnden i samarbete med Byggnadsnämnden som har tagit fram förslaget som nu prövas av Fastighetskontoret där man ser över kostnader och eventuella byggherrar. Ifall förslaget får genomslag blir det aktuellt att göra en ny plan för hela området södra Gårda. Enligt den nuvarande planen går inte att bygga på eftersom den ligger på rivningsmark, som idag är märkt som ”parkeringsområde”. Ifall förslag går igenom blir det aktuellt för Byggnadsnämnden att planera en ny detaljplan vilket betyder att helt nya möjligheter kommer att öppnas för området, säger Björkqvist (Byggnadsnämnden). (Intervju 24/4-14)

Den markanvisningen och detaljplanen som kommer att verkställas kommer i sin tur att bli de riktlinjer som den byggaktören som blir aktuell för södra Gårda. Förslaget som nämnden nu lagt fram till Fastighetskontoret är ett förslag som även har delvist stöd från Gårda boendeförening. Utvecklingen av södra Gårda är mycket beroende av hur Fastighetskontoret kommer att ta emot det förslag som lagts fram.

6.3. Gårda boendeförening

6.3.1. Bakgrund

Gårda boendeförening bildades år 2010 efter att Svenska Mässan kommit med förslag om att expandera och bygga ut mässan. Frågan var i ett kritiskt läge under den här tiden och då kände invånarna i kvarteren Eken och Cedern i södra Gårda att det var läge att organisera sig mer professionellt. Syftet med föreningen är att utgöra en samlade röst för alla invånarna och att kunna företräda de boende vid eventuella förhandlingar eller möten med kommunen och media. Ett annat viktigt syfte är att främja gemenskapen de boende emellan och utgöra en mötesplattform och arrangera evenemang och verksamhet, som exempel kan nämnas Gårda-festivalen eller loppmarknad som ordnats tidigare år. Ungefär 80% av invånarna är medlemmar i föreningen och alla har möjlighet att delta.

6.3.2 Dialog med Fastighets- och Byggnadsnämnden

Vice ordförande för Gårda boendeförening, Filip Laurits anser att boendeföreningens roll inom planeringsprocessen har förändrats till det bättre sedan de etablerade sig år 2010. Då föreningen grundades upplevde medlemmarna att de inte fick mycket gensvar av kommunen då de kontaktade dem med sina frågor. Fastighetskontoret upplevdes speciellt svåra att ha en dialog med, men flera politiker i nämnderna anser Laurits redan från början visade att de var villiga att lyssna på föreningens åsikter och skapa en dialog. Det första året som föreningen grundades, år 2010, ordnades flera möten med politiker. Föreningen bjöd in politiker från nämnderna för att ha samtal och för rundvandring i husen och bostäderna, vilket Laurits upplever ha fungerat väldigt bra. Förra året, 2013, bjöd föreningen igen in politiker för möten, och då nämner Laurits möten med Ulf Kamne, ordförande för Fastighetsnämnden, som väldigt positivt. Laurits berättar att mötena och dialogen med Kamne har varit bra och Kamne har varit tillmötesgående och genuin. Detta följdes av en aktivare kontakt boendeföreningen och Fastighetsnämnden emellan. I augusti/september 2013 kontaktade Kamne boendeföreningen för att berätta om förslaget som nämnden arbetade med och ville ha medlemmarna med i dialogen och höra deras synpunkter och insikter i planerna och om hur förslaget som skulle läggas fram. Att Kamne (Fastighetsnämnden) och nämnderna visat ett intresse och vilja att samarbeta och bygga upp en dialog ser Laurits som någonting väldigt positivt. Laurits känner att boendeföreningen har fått sin röst hörd och även delvis kunnat påverka delar av det

framlagda förslaget. Laurits betonar att de upplevt en mer fungerande dialog och samarbete från och med det senaste året. Fastän Laurits är positivt inställd till dialogen med Fastighetsnämnden, är han inte lika positivt inställd till kontakten med Fastighetskontoret. Förslaget hanteras nu av Fastighetskontoret vilket betyder att boendeföreningen hänvisas till kontakt med dem för att få information och uppföljning om hur planprocessen fortgår. Kontakten med Fastighetskontoret anser Laurits att är misslyckad eftersom han anser de är svåra att kontakta och ger sällan svar och upplevs inte som öppna och samarbetsvilliga. Detta är en aspekt som Laurits definierar som ett misslyckande i medborgardeltagandet, eftersom han vill se att dialogen skall vara aktiv, fungerande och öppen. Han upplever vidare att Fastighetskontoret upplever boendeföreningen som ”jobbig”. (Intervju 10/4-14)

För att förbättra medborgardeltagandet i stadsplanering i allmänhet anser Laurits att en grundläggande viktig aspekt som ibland inte fungerat i deras fall är att kommunen är skyldig att bemöta medborgarna som vill veta hur planeringsprocessen ser ut. (här hänvisar han till att Fastighetskontoret inte har svarat på föreningens mail och frågor) En annan viktig punkt han nämner är möjligheten för allmänheten att vara med på öppna möten med byggnads- och fastighetsnämnden. Att medborgarna kunde få ställa frågor och ta del av planeringsprocessen, både aktuella och framtida planering, anser Laurits som viktigt. ”*Om man kommer till en debatt som de förberett och en arrangerad frågestund så blir det en helt annan sak. Att få vara med på ett riktigt möte och se och höra hur det på riktigt går till, och få fråga.. det skulle kännas som man får vara med i processen på riktigt liksom.*”, konstaterar Laurits (Intervju 10/4-14).

6.3.3 Visioner, problematik och konflikter

Fastighetsnämndens förslag för södra Gårda är långt ifrån boendeföreningens vision, samtidigt är det det bästa förslaget som framlagts hittills, berättar Laurits. Eftersom de tidigare förslagen har handlat om total rivning, så upplevs detta förslag som positivt. Det aktuella förslaget föreslår dock att hälften av husen rivs och även att de kvarstående husen inte säkerligen kommer att fungera som bostäder/lägenheter, därmed kan boendeföreningen inte vara fullt nöjda med förslaget eftersom det betyder att de flesta(om inte alla) boende måste flytta ut ur sina nuvarande hem. I det ursprungliga förslaget stod det att lägenheterna på tredje våningen möjligtvis skulle bevaras som lägenheter. Detta protesterade boendeföreningen emot och nu föreslår förslaget bevarandet av ” så många bostäder som möjligt” Laurits anser att förslagen om det framtida boendet ter sig väldigt otydliga

men att i jämförelse med de tidigare förslagen är det ändå en förbättring. De som kommer bli tvungna att flytta ur sina lägenheter skall bli ersatta med nytt boende, även hyresgäster med rivningskontrakt. Den punkt som boendeföreningen och Fastighetsnämnden är överens om, är att de hus som bevaras, skall upprustas varsamt. (Intervju 10/4-14)

Figur 6, visar fasaden av de rivningshotade kvarteren. (byggnadsvardsnytt.files.wordpress.com)

Problematiken med upprustningen och byggandet betyder att detaljplanen måste förnyas från ”parkeringsmark” till ”byggmark” och det är vissa hinder som ställs inför detta dilemma. Luftkvaliteten och partiklar och avgaser som överskrider de värden som skall få finnas vid boendemiljö tycker Laurits att är ett svagt argument. Luftmätaren som mäter luftkvaliteten för de hus som är rivningshotade, ligger rakt ovanför motorvägen E6 vilket kan anses ge värden som inte stämmer överens med de verkliga värden som mäts i den verkliga boendemiljön. Laurits anser att luftmätningarna borde ske inne i lägenheterna eller på innergårdarna för att argumentet skall tas på allvar. Luftkvaliteten är inte så illa som den framställs, menar han. Dessutom är de flesta boende inte hemma i lägenheterna under dagstid då luftkvaliteten och bullret är som värst, belyser Laurits. Då det kommer till problemen med buller anser han att Fabriksgatan utgör det värsta problemet i den frågan, och att det lätt kunde regleras genom att sänka hastighetsbegränsningen och göra gatan enkelriktad. En förbättring av fönstren samt ett riktigt bullerskydd mot motorvägen, istället för det låga ineffektiva bullerplank som finns idag, skulle åtgärda problemet med bullret. Ett riktigt bullerskydd skulle även fungera som ett skydd mot eventuell olycka vid motorvägen av transport av farligt gods. Denna åtgärd av bullerskydd är en punkt som finns med i både boendeföreningens och

fastighetsnämndens förslag. Laurits betonar även att luftkvaliteten förväntas förbättras med åren till följd av höjda trängselskatter. (Intervju 10/4-14)

Det framtida södra Gårda hoppas Laurits att kommer ”öppnas upp”. För detta krävs enligt honom att området, speciellt de rivningshotade husen, genomgår en upprustning och varsam renovering. Denna förändring kunde göra området mycket mer attraktivt. Hyrorna måste därmed även höjas lite men Laurits hoppas på att blandat folk ändå kan få bo kvar, att ingen total gentrifiering sker i området. Han hoppas att hyrorna skall bevaras relativt billiga och att området ska bestå av en blandning av bostäder och butiksverksamhet, caféer, gallerier. För att denna typ av verksamheter skall investera i södra Gårda förutsätter det att trafiken minskar, åtminstone på Fabriksgatan. Att gatan enkelriktas, hastighetsbegränsningen sänks, kanske till och med ändras till gågata, ser Laurits som en fördel för hela området och dess attraktionskraft. För att förändra södra Gårda till en inbjudande plats, och en attraktiv stadsdel måste man inse potentialen i den historiska bebyggelsen, åvägen och det centrala läget i närheten av evenemangsstråket. (Intervju 10/4-14)

Laurits berättar mer om föreningens arbete och den drivkraft som finns och berättar om intresset som finns bland invånarna att ha någon slags självförvaltning. Föreningen har lagt fram en kostnadsberäkning på besparingar(300 000kr om året) som staden, eller den framtida husägaren kunde tjäna in genom att låta invånarna stå för en del av förvaltningen och därmed kunde invånarna även få en del inflytande i hur husen förvaltas. Som exempel på uppgifter som invånarna kunde ta hand om nämner Laurits bland annat städning av trapphusen, skötseln av innergårdarna och de gemensamma duschtrymmen. Detta ser han som en kostnadsreducering för fastighetsägaren som därmed kunde behålla hyrorna lite lägre. Detta sociala kapital som finns i södra Gårda indikerar Laurits att är en resurs som ägaren av husen borde ta sig positivt till och ta vara på. (Intervju 10/4-14) En annan faktor som Laurits anser att kan hålla hyrorna relativt låga är att husen inte skall genomgå en totalrenovering eller en stor standardhöjning, vilket betyder att hyrorna inte kan höjas hur mycket som helst.

6.4. Enkätundersökning

I enkäten medverkade 38 av 100, av de 38 som svarade var 20 män och 18 kvinnor. (Se bilaga 2)
De flesta av dessa personer har bott i Eken eller Cedern mellan 1-5 år. Vi frågade dem vilka faktorer som de ansåg bidrog till trivseln i södra gårda, på det svarade samtliga svarande att gemenskapen var det viktigaste, flera svarade även att enkelheten i bostaden var charmig och på så sätt bidrog till trivsel.

En annan fråga handlade om de svarande kände att de kunde påverka planeringsprocessen för södra gårda, då svarade en såhär *"inte direkt, man kan ju engagera sig i boendeföreningen men jag vet inte om kommunen bryr sig överhuvudtaget. De kör över människor med sina egna plandokument och riktlinjer"*. En annan svarade *"Ja genom att kunna lägga fram våra åsikter till Gårda-boendeförening, men ej på högre nivå , politiker kör sitt eget race"*. Ungefär 80 % kände att de inte kunde påverka planerings processerna i så stor utsträckning. Endast 2% kände att deras möjlighet att påverka var god.

På frågan hur de boende ville att framtida södra Gårda skulle se ut framkom det att de boende helst ville ha ett bilfritt område, med kullerstengator. Ett område med flera caféer och restauranger, så att det blev mer liv i området även på kvällen. Att Eken och Cedern fått en varsam upprustning där charmen fortfarande finns kvar samt E6 skulle täckas över så att den inte syntes och då plantera träd och buskar för att få in mer grönska i stadsdelen. Dock var det ett svar som stack ut *"tyvärr tycker jag att lägenheterna är i för dåligt skick för att renoveras. Stora åtgärder skulle vara nödvändiga. Jag ser det som en omöjlighet att Eken och Cedern ska bestå av lägenheter, de kommer inte finnas i framtiden"*.

7. Analys

För att illustrera hur de olika aktörerna från Göteborgs stad samt Gårda boendeförening och invånarna i Eken och Cedern förhåller sig till planeringen av området samt medborgardeltagandet används studiens frågeställningar. Först diskuteras medborgardeltagandet i stadsplaneringen genom att använda studiens teoridel för att analysera respondenternas intervjuvar. Därefter följer en närmare analys av konflikterna i planeringen av södra Gårda för att avslutningsvis diskutera framtidsvisionerna för området.

-Hur förhåller sig Göteborgs stad till medborgardeltagande i stadsplaneringen och hur arbetar de med det? Hur har dialogen mellan Gårda boendeförening och stadens planerare fungerat?

Det finns en problematik i att planeringsprocessen har varit så utdragen och konfliktfylld. Efter att hälften av kvarteren revs på 1980-talet har planeringsprocessen stått still och inga riktiga beslut har gjorts. Det aktiva engagemanget från invånarna i södra Gårda har funnits under en lång tidsperiod, vilket antyder att en dialog i ett tidigare skede mellan planerare och invånarna kunde ha förkortat denna planeringsprocess. Samtidigt har åsikterna mellan planerare och invånare emellan gått isär, vilket betyder att fallet varit konfliktfyllt vilket även är en orsak till att processen förlängts. Som planerarna påpekar är det viktigt att dialogen skall fungera eftersom planunderlaget förbättras då invånarnas röster blir hörda, men även för att en ömsesidig dialog fungerar som en grund för en ökad samarbetsvilja och förtroende för beslutsfattarna.

Den uppdaterade Plan och -Bygglagen som infördes år 1987 efter flera års förarbete och utredningar, lagfäste att markanvändningen skulle lösas i demokratiska former.

I samband med denna lagstiftning tog man även ett beslut om att planprocessen i vissa fall kunde effektiviseras genom att ske under mindre öppna former om planen i fråga inte anses höra till allmänhetens intresse. Detta kan anses som två förändringar som motsäger varandra till viss mån. Plan och -bygglagen har deltagardemokratiska inslag och de intervjuade planerarna betonar även en deltagardemokratisk ambition i sin retorik om hur planeringen fungerar och bör fungera. Samtidigt betonar de att det finns en problematik angående medborgardeltagandet och det ger uttryck i aningen tvetydiga åsikter om hur medborgardeltagandet egentligen fungerar i dagsläget i praktiken. I vår fallstudie angående södra Gårda framkommer en indikation av att medborgardeltagandet i Göteborgs stadsplanering idag främst fungerar genom det lagstiftade medborgardeltagandet i

planprocessen samt genom dialoger och förhandlingar med intressegrupper, som i vår fallstudie består av Gårda boendeförening.

Enligt alla intervjuade har dialogen mellan Gårda boendeförening och planerarna fungerat bra och resulterat i ett positivt samspel där olika ståndpunkter har framförts och skapat en argumentation där de inblandades åsikter har blivit hörda. Fastighetsnämndens förslag kan ses som ett resultat av denna dialog där även boendeföreningens åsikter delvis har påverkat förslaget. De liberala demokratimodellerna påpekar att politiska beslut mycket väl kan föregås av diskussion, men diskussionen ses inte som ett medel att nå konsensus för gemensamma lösningar på problemen. Den liberala(pluralistiska) demokratimodellen framhäver därför denna vikt av att medborgare organiserar sig för att ha inflytande på de folkvalda politikerna. Denna interaktion mellan politiker och medborgare är dock inofficiell och möjliggör inte att allmänhetens intressen framförs utan endast intressegruppens röst blir hörd. I södra Gårda- fallet kan vi se en problematik som grundar sig i detta.

Laurits(Gårda boendeförening) påpekar att han gärna skulle se medborgardeltagandet i Göteborgs stad utvecklas genom fler öppna möten på Fastighets- och Byggnadsnämnden där en aktivare dialog kunde ske mellan allmänheten och myndigheterna. Arnsmar(Byggnadsnämnden) anser att detta förslag ej är relevant eftersom myndighetsutövning inte får ha en yttre påverkan. Dock anser vi att dialogen mellan invånare och planerare i södra Gårda -fallet kan ses som en yttre påverkan på myndighetsutövning och att Gårda boendeförening i stort sett upplever dialogen som positiv och utvecklande. Var skall man dra gränsen för ”yttre påverkan” så som Arnsmar uttrycker det, och skulle en större öppenhet av myndighetsutövning och tillgänglighet till information om planeringen eventuellt öka allmänhetens deltagande, förståelse och godkännande av planeringen? En öppnare planeringsprocess med mer medborgardeltagande och dialog kunde bidra till ett bättre underlag för planbesluten men samtidigt finns problematiken med att planprocessen blir långsammare, dyrare samt att marginaliserade grupper riskerar att bli utanför den engagerade gruppen av medborgare som känner att de kan påverka.

Den genomförda studien belyser samma fakta som tidigare forskning: att det finns ett gap mellan retorik, lagstiftning och praktik vad gäller medborgarnas möjligheter att delta i stadsplaneringen. Stadsarkitekten anser att det är de engagerade medborgarna som har något att tillföra i en medborgardialog, men likväl måste det finnas kanaler som gör att medborgarna har en möjlighet att

lämna in sina åsikter till beslutsfattarna. En mångfald av åsikter måste ges erkännande och marginaliserade röster måste bli hörda i planeringsprocessen, men som även stadsarkitekten påpekar är det oftast mer engagerade intressegrupper som får sina åsikter framförda. Den deliberativa demokratimodellen som framhäver diskussionen och dialogen som främsta medlet för att nå konsensus och göra beslut poängterar även att deltagarna måste se förbi sina egna snäva intressen och börja reflektera över vad som är bäst för det allmänna och gemensamma intresset.

Stadsarkitekten nämner denna aspekt angående södra Gårda, det vill säga att föreningen står för sitt eget intresse vilket är att bevara södra Gårda, medan allmänheten eventuellt inte står för dessa åsikter. Detta kan anses utgöra ett dilemma i medborgardeltagandet i stadsplaneringen. Dock är det viktigt att dialogen fungerar mellan intressegrupper och beslutsfattarna och att de får sin röst hörd. Staden kan inte utvecklas i en positiv riktning om medborgarna inte får vara med i planeringsprocessen och förmedla den kunskap som de har om sin hemstad där de lever sin vardag i.

De intervjuade planerarna påpekar mestadels att medborgardeltagandet är ett positivt inslag i planeringen då den eventuellt ger färre överklaganden, bidrar till byggandet av en bättre stad och leder till att invånarna får ett större förtroende för beslutsfattarna och planerarna. Både politikerna i nämnderna, stadsarkitekten och boendeföreningen anser att planprocesserna blir problematiska då de sträcker sig över en lång tidsperiod, och att en fungerande dialog mellan medborgarna och beslutsfattarna redan under ett tidigt stadium kan bidra till nedkortade planprocesser samt ett bättre underlag för planeringen och därmed ett bättre resultat. Risken finns även att planprocessen och speciellt utformningen av förslagen blir mer utdragen då dialogen med medborgarna ges större utrymme i den fysiska planeringen. Detta är självklart även en ekonomisk fråga då effektiviteten av planeringen eventuellt minskar.

Förnyandet av PBL år 1987 visar på en ökad deltagardemokratisk ambition, genom att besluten kom närmare de berörda genom att decentralisera ansvaret av planläggning från staten till kommunerna, samt att se till att medborgarnas inflytande fick en starkare roll.

I de förarbeten som gjordes innan förnyandet av PBL framgick det att det var viktigt att skapa en förändring främst genom att beslutsystemet skulle bli så öppet för allmänhetens påverkan som möjligt. Dock kan det diskuteras hur dessa ambitioner för att skapa mer möjligheter för allmänheten att påverka kunde utvecklas vidare. Laurits(Gårda boendeförening) nämner att kontakten till Fastighetskontoret har varit otillfredsställande och att den positiva dialogen med nämnderna först

har utvecklats under de senaste årens gång. Planeringen bör bereda utrymme för samtliga berörda i frågan för att de ska få sina röster hörda igenom hela planeringsprocessens gång, men Laurits uppfattning om den bristfälliga dialogen med Fastighetskontoret och tidigare även nämnderna, påvisar att detta inte alltid varit fallet i Gårda-frågan. Enkätundersökningen visade att 80% av de svarande kände att de inte kunde påverka planeringen i stor utsträckning, och endast 2% kände att deras möjligheter att påverka var god. Således framkom att de flesta invånarna ansåg att de inte kunde påverka de politiska planeringsbesluten. Dock tyckte de att de genom Gårda boendeförening kunde framföra sina åsikter för beslutsfattarna, men inte direkt påverka. Laurits förslag om mer öppna möten avisas av Arnsmar(Byggnadsnämnden) eftersom han konstaterar att myndighetsutövning bör ske utan yttre påverkan. Genom dessa aspekter kan vi uppfatta att medborgardeltagandet säkerligen kan utvecklas på många punkter för att i praktiken nå målet med den uppdaterade versionen av PBL: att beslutsystemet skall bli så öppet för allmänhetens påverkan som möjligt.

Syftet med att få medborgarna engagerade i planeringsprocessen är att förbättra beslutsunderlaget och samtidigt ge medborgarna möjlighet till insyn och påverkan. Björkqvist(Byggnadsnämnden) ser möjligheter och en positiv kraft i den dialog och aktiva deltagandet som invånarna i de rivningshotade kvarteren haft och anser att den dialogen borde ha funnits redan flera år sedan. Han betonar att dialogen med Gårda boendeförening har medfört flera viktiga synpunkter och en insyn till den potential och sociala kapital som finns i området. Dessa aspekter tror Björkqvist skulle ha förblivit osynliga för planerarna ifall en fungerande dialog inte funnits, vilket vi anser stärker uppfattningen av vikten av ett fungerande medborgardeltagande.

Lagstiftningen(PBL) har deltagardemokratiska inslag där dialogen ges utrymme.

Medborgardeltagandet medför en känsla av gemensamt ansvar för att bygga upp den gemensamma miljön. Politisk jämlikhet och möjligheten för alla att delta står som grund för de deltagardemokratiska modellerna. Politisk jämlikhet föregås av social och ekonomisk jämlikhet och därför är dessa viktiga långsiktiga mål att sträva efter. Således är dessa deltagardemokratiska ambitioner inte fullständiga i praktiken ifall planeringen inte når marginaliserade grupper.

Arnsmar(Byggnadsnämnden) belyser även problematiken i att planeringen blir en fråga som alla skall ta del av. Konflikter uppkommer lättare då många vill påverka och se inverkan av sina egna åsikter, och flera överklaganden saktar ner planprocessen. Han anser således att Plan- och

Bygglagen missbrukas eftersom det räcker att en individ överklagar och då måste hela processen gå om, även om en majoritet är för förslaget. Detta kan fördröja processerna, fast det i slutändan ändå ofta blir som det var bestämt till en början, menar Arnsmar.

Enligt förarbetet till PBL ansågs det viktigt att ta tillvara på medborgarnas åsikter eftersom beslut som tas utan att allmänheten har fått möjlighet att ta del av beslutsprocessen ofta har svårt att bli allmänt accepterade. Samtidigt ansågs det viktigt att medborgarna fick tillgång till informationen om planprocesserna i ett tidigt skede för att säkerställa att få in synpunkter och på så sätt kunna nå acceptans och förståelse för planeringen. De intervjuade politikerna i Fastighets- och Byggnadsnämnden samt stadsarkitekten har alla nämnt att en viktig uppgift för att utveckla planeringen är att vidta åtgärder för att få invånarna med i planeringsprocessen i ett tidigare skede. Således antyder detta till att ambitionerna från förarbetena till PBL inte har tillämpats till fullo i praktiken. Samtidigt belyser nämnderna och stadsarkitekten att det finns en problematik i att få invånarna att delta i ett tidigt skede då planeringsprocesserna oftast sträcker sig över flera år och känns avlägsna för allmänheten. Liksom tidigare forskning konstaterat finns ett gap mellan retorik, lagstiftning och praktik angående medborgardeltagandet i den fysiska planeringen.

- Vilka konflikter finns i planeringen av södra Gårda, och vilka är argumenten kring dessa konflikter?

För att förändra södra Gårda till en inbjudande plats, och en attraktiv stadsdel måste potentialen i den historiska bebyggelsen, Ävägen och det centrala läget i närheten av evenemangsstråket upptäckas. En investering i området och ett ökat antal verksamheter betyder även att hyrorna kommer höjas, vilket både planerarna och boendeföreningen är medvetna om. Dock betonar förslaget en varsam upprustning, där en extern byggaktör måste ha viljan att investera enligt dessa riktlinjer. Boendeföreningen anser att en varsam renovering av endast det nödvändiga, i samband med att fastighetsägaren ger invånarna möjligheten till delvis självförvaltning av husen, kan bidra till att hyrorna inte nödvändigtvis behöver höjas mycket. Planerarna är dock av åsikten att en större investering krävs för att husen skall räddas, och därför framför förslaget även att en rivning av vissa delar av kvarteren kan bidra till intäkter som bör användas för bevarandet av vissa delar av Eken och Cedern. Den drivkraft, gemenskap och intresse för självförvaltning som finns hos invånarna uttrycks även av planerarna som ett positivt inslag i planeringen och den dialog som skapats. Dock poängterar planerarna dilemmat med renoveringskostnader, hälsorisker, buller och därmed även

problematiken kring förnyad detaljplan. Ett annat dilemma för planeringen är frågan om hur mycket delaktighet denna grupp skall ha i planeringen, det vill säga hur mycket boendeföreningen representerar allmänhetens intressen. Då bostäder rivs, eller görs om till annan verksamhet eller då hyrorna höjs är det sannolikt att flera av invånarna i södra Gårda inte kommer att kunna bo kvar i området. Då investering sker i ett område höjs även hyrorna och en gentrifiering av området är möjlig. Detta kan anses vara ett dilemma i stadsplaneringen, och om denna gentrifiering sker och hyrorna höjs avsevärt gynnar självklart inte de nuvarande invånarna i södra Gårda. Laurits(Gårda boendeförening) poängterar att en kostnadsreducering för den framtida fastighetsägaren kunde nås genom att låta invånarna stå för en del av förvaltningen och därmed kunde invånarna även få en del inflytande i hur husen förvaltas. Detta sociala kapital som finns i södra Gårda indikerar Laurits att är en resurs som ägaren av husen borde ta sig positivt till och ta vara på. Planerarna betonar att dessa investeringar måste komma dels från en extern aktör eftersom staden har begränsade resurser och en stor investering från stadens håll för att upprusta husen och behålla de billiga hyrorna, kunde ses som en direkt subventionering för den specifika gruppen invånare i södra Gårda.

Detaljplanen måste ändras för att det skall vara möjligt att rusta upp Eken och Cedern. Problemen och riskerna i området utgör dock hinder för att detaljplanen skall kunna bemärka marken som byggmark där bostäder kan lokaliseras. Debatten om luftkvaliteten i området och dess hälsorisker för invånarna är en konfliktfylld fråga. Nämnderna anser att luftkvaliteten är dålig och på så vis är läget där Eken och Cedern står, inte lämpligt för lokalisering av bostadshus. Gårda boendeförening påpekar däremot att luftkvaliteten inte är så dålig som den framställs, eftersom luftmätaren är felaktigt placerad för att kunna ge tillförlitliga resultat. Gårda boendeförening påpekar att mätningarna skall göras i deras lägenheter och innergårdar för att få en mer rättvis bild av hur luftkvaliteten egentligen är. Detta kan anses vara en relativt enkel åtgärd som skulle bidra till mer hållbar argumentation kring detta problem. Problematiken med bullret kunde även lösas genom att ställa upp ett adekvat bullerplank, vilket nämnderna även stödjer i sitt förslag. Sänkningen av bullernivån är en viktig del av att öka trivseln i området. Både Fastighets- och Byggnadsnämnden samt Gårda boendeförening anser att trafiken måste minska på denna väg, ifall bostäderna skall bevaras och området utvecklas. Fabriksgatan är dock en logisk förbindelse mellan evenemangsstråket och motorvägen vilket betyder att delar av trafiken undgår att komma in till centrum, vilket främjar en minskad bilism i Göteborgs innerstad.

Man kan se Fastighetsnämndens förslag som en seger för planerna att bevara södra Gårda. En stor fråga är dock om Fastighetskontoret godkänner förslaget och tar beslut om en förändring av detaljplanen. En annan stor fråga är vilken entreprenör som skall stå för kostnaderna då staden inte har möjlighet att stå för hela kostnaden. Den långvariga men än idag pågående diskussionen kretsar kring hur beslutsfattarna upplever områdets potential och dess arkitektoniska och historiska värde och hur dessa väger emot de ekonomiska möjligheterna och intresset. Som Arnsmar(Byggnadsnämnden) uttrycker det är kvarteren Eken och Cedern inte av riksintresse och hör till de sämst bevarade landshövdingehusen i Göteborg vilket tyder på en problematik för bevarandet av husen. Samtidigt påpekar Gårda boendeförening att husens interiör och dess speciella karaktär hör till de bäst bevarade, och utgör ett enormt historiskt och arkitektoniskt värde.

Södra Gårdas närhet till evenemangsstråket kan anses utgöra en positiv samt negativ relation till bevarandet av Eken och Cedern, beroende på vilken vision man har om området. Dels finns ett behov av parkeringar och eftersom trafiken helst inte skall behöva komma in i stadskärnan så fungerar södra Gårda som en logisk lokalisering av parkeringsplats. Dock kan närheten till evenemangsstråket och Mölndalsån även bidra till områdets potential och locka mer investerare och verksamhet såsom caféer och butiker, vilket leder till att folk dras till området.

Området kan bli en användbar resurs för staden, och planerarna i nämnden antyder intresse för denna utveckling som delvis går i samma riktlinjer som Gårda boendeföreningens visioner. Fastighetsnämndens förslag för södra Gårda är långt ifrån boendeföreningens vision, samtidigt är det det bästa förslaget som framlagts hittills, betonar Laurits(Gårda boendeförening). Eftersom de tidigare förslagen har handlat om total rivning så upplevs detta förslag som positivt. Delade åsikter angående buller och hälsorisker som en faktor för en dålig levnadsstandard, leder till att planernas och boendeföreningens visioner går isär. Viljan att hitta en lösning och visionerna om att området kan utvecklas till en attraktiv stadsdel går dock i dagens läge i samma riktlinjer. Det aktuella förslaget föreslår dock att hälften av husen rivs och även att de kvarstående husen inte säkerligen kommer att fungera som bostäder. Därmed kan boendeföreningen inte vara fullt nöjda med förslaget eftersom det betyder att de flesta, om inte alla, boende måste flytta ut ur sina nuvarande hem. Förslagets ståndpunkter angående det framtida boendet ter sig väldigt otydligt men i jämförelse med de tidigare förslagen kan man ändå se en tydlig ändring som riktar sig mot bevarandet. En punkt som boendeföreningen och Fastighetsnämnden är överens om, är att de hus som bevaras skall upprustas varsamt.

Problematiken med upprustningen och byggandet betyder att detaljplanen måste förnyas från ”parkeringsmark” till ”byggmark” och trafiken skapar hinder som bildar detta dilemma.

Boendeföreningen anser att dessa argument är svaga eftersom det finns enkla åtgärder som skulle eliminera eller förminska dessa problem. En omplacering av luftmätaren, enkelriktning av Fabriksgatan, förbättring av fönstren och bygget av ett adekvat bullerplank skulle bidra till en förbättrad boendemiljö. Gårda boendeförening betonar även att luftkvaliteten förväntas förbättras med åren till följd av höjda trängselskatter. Planerarna uttrycker likaså en förhoppning om att bilismen minskar och att Göteborg utvecklas på ett ekologiskt hållbart sätt.

-Vilka är planerna och visionerna för södra Gårdas framtid?

Debatten om utvecklingen av södra Gårda har pågått sedan flera decennier fram tills idag. De olika partiernas åsikter inom Fastighets- och Byggnadsnämnden om bevarande gentemot rivning har gått isär under en lång tid, men idag har man en överenskommelse om en vision som lutar mot bevarandet. Ifall förslaget går igenom blir det aktuellt för Byggnadsnämnden att planera en ny detaljplan vilket betyder att helt nya möjligheter kommer att öppnas för området.

Fastighetsnämndens förslag som har framkommit till följd av utredningar angående renoveringsbehov, hur grunderna för husen ser ut, vilka kostnaderna är och hur dessa problem hanteras, visar på en vilja att fortskrida med planeringen för området. Dessa problem har stått som grund för att nämnderna har blivit redo att ta beslut och ställning i denna fråga. Fastighetsnämnden har således tagit ansvaret för att planeringen skall framskrida och inte längre stå still som den gjort under en så lång tid. Nämnden har uttryckt att de inte längre kan låta dessa hus förfalla utan att försöka rädda dem. Denna politiska vilja har bidragit till en förbättrad dialog med Gårda boendeförening och till ett förslag som parterna delvis kan enas om. I dagsläget ligger förslaget hos Fastighetskontoret som skall göra en beräkning och utvärdering av förslaget, vilket betyder att besluten och planeringen fortfarande kommer att ta en lång tid. Utvecklingen av södra Gårda är i dagsläget till stor del beroende av hur Fastighetskontoret kommer att ta emot det förslag som lagts fram. Fastän denna process har pågått en lång tidsperiod och beräknas bli längre, är ändå både nämnderna och boendeföreningen nöjda med att man tagit fram ett förslag som delvis går att enas om.

Björkqvist(Byggnadsnämnden) anser att södra Gårda är ett område med mycket potential. Han uttrycker sin förhoppning om att planeringen skall ta vara på äldre miljöer med gamla hus i samband med att det byggs nytt. Genom att bevara det småskaligt och det kulturella arvet och sociala kapital som finns skapar man en intressantare stadsmiljö där kreativa människor, blandade boendeformer och verksamheter gärna investerar. På detta sätt bevaras den äldre stadsstrukturen och kulturen samtidigt som investeringar och ekonomiskt kapital växer. Detta är en viktig fråga i konflikten angående södra Gårda; ses bevarandet som en långsiktig investering eller rivningen som en lönsammare lösning?

Laurits(Gårda boendeförening) hoppas att det framtida södra Gårda kommer att ”öppnas upp” och få sin potential upptäckt. För detta krävs enligt honom att de rivningshotade husen genomgår en varsam upprustning och renovering vilket kunde göra området mycket mer attraktivt. Laurits hoppas även på att nuvarande invånare kan få bo kvar och att ingen total gentrifiering sker i området. Han hoppas att hyrorna skall bevaras relativt billiga och att området ska bestå av en blandning av bostäder, butiksverksamhet, caféer och gallerier. För detta krävs att förslaget går igenom, att åtgärder och investeringar sker och att lämpliga entreprenörer för upprustningen hittas. Enkätundersökningen visar att gemenskapen och den enkla boendeformen uppskattas stort av invånarna i Eken och Cedern. Största delen av invånarna vill att framtida södra Gårda skulle vara ett bilfritt område som skulle vara promenadvänligt och mer levande. Att Eken och Cedern fått en varsam upprustning där charmen fortfarande finns kvar samt att motorvägen skulle täckas över så att den inte syntes och planteringen av träd och buskar för att få in mer grönska i stadsdelen och att andelen butiker, caféer och restauranger ökar anses som önskvärt av invånarna.

Arnsmar(Byggnadsnämnden) anser inte att Eken och Cedern kommer fungera som lägenheter i framtiden, men Kamne(Fastighetsnämnden) påpekar däremot att med tillräckliga åtgärder samt i samband med en ekologiskt och socialt hållbar utveckling kan leda till att husen och området kan bevara sin karaktär. Förhoppningarna om att trafiken minskar på Fabriksgatan samt motorvägen och att ett riktigt bullerplank upprättades, skulle leda till att området skulle bli mer promenadvänligt och attraktivt för besökare och verksamhet. Samtidigt skulle eventuella hälsorisker och bullerproblem lösas till invånarnas fördel. Att Fabriksgatan enkelriktas, hastighetsbegränsningen sänks, kanske till och med ändras till gågata, ser Laurits(Gårda boendeförening) som en fördel för hela området och dess attraktionskraft. En utveckling av kollektivtrafiken och utvecklingen av ett hållbarare Göteborg kan bidra till en långsiktig lösning för problemen med luftkvalitet och buller som finns i södra

Gårda. Områdets utveckling är ännu osäker, speciellt med avseende på om bostäder kommer att finnas i området i framtiden. Verksamheter såsom kontor, butiker och hotell kan dock enligt lagstiftningen verka i området oavsett trafiken och bullret.

Flera av intervjurespondenterna lyfter fram staden Vancouver i Kanada som ett exempel på en intressant stadsutveckling, där medborgardeltagandet varit aktivt och där gammal bebyggelse har bevarats i samband med nybygge. Planerna på att utveckla Göteborg till mer av en blandstad har länge varit på stadsplanerarnas agenda. En total gentrifiering av områden stödjer inte denna utveckling, men bevarandet av gammal bebyggelse i anknytning till ny, kostnadseffektiv bebyggelse kan möjliggöra denna utveckling. Som Björkqvist(Byggnadsnämnden) även betonar har Göteborg behov av billiga lägenheter, och han hoppas se en stadsutveckling som utmärker staden som en blandstad med gamla och nya bebyggelser bredvid varandra, och både billiga och dyrare bostäder i samma område. Genom att blanda gammalt vid sidan om nytt betyder att man kan blanda olika inkomsttagare i samma område. Denna blandning utgör även en motkraft till segregationen i staden.

Två entreprenörer har visat intresse på att köpa fastigheterna i Eken och Cedern och genomföra en varsam upprustning i riktlinjer med Fastighetsnämndens förslag samt förhållit sig positiva till boendeföreningens åsikter om områdets utveckling. Kamne(Fastighetsnämnden) uttrycker en osäkerhet om dessa entreprenörer är tillräckligt insatta i problematiken angående området, men hoppas på att en lösning kan hittas där alla parter har fått sina förslag delvis genomförda.

8. Slutsats

I slutsatsen återkommer vi till studiens syfte som är att belysa de olika intressena och möjligheterna som aktörer på olika nivå ser i området södra Gårda och vilka är argumenten i diskursen angående södra Gårdas framtid och vilka är ståndpunkterna i de visioner som de olika aktörerna inom planeringen har för området? Syftet är även att studera medborgardeltagandet i planeringen, och hur detta har tagit uttryck i planeringen av södra Gårda. Vi kan efter den genomförda studien konstatera att dialogen mellan planerarna och Gårda boendeföreningen de senaste åren har fungerat relativt bra. Planprocessen har i dagsläget inte dock framskridit längre än att ett förslag lämnats in till granskning av Fastighetskontoret. Därefter följer planprogram och samråd, där medborgardeltagandet tar uttryck i sin lagstadgade form. Intervjurespondenterna betonar vikten av att medborgardeltagandet finns med i planeringen redan i ett tidigt skede, för att skapa ett bra underlag för planeringen samt ett större förtroende för beslutsfattarna och planerarna. Detta har i dagsläget delvis uppnåtts i fallet södra Gårda, fastän planeringsprocessen tidigare varit mer konfliktfylld och dialogen har utvecklats först några år sedan. Planerarna och invånarna betonar att dialogen har fungerat och olika ståndpunkter och argument har hörsammats fastän alla förslag och riktlinjer inte går att enas. Arbetet belyser de problem som finns kring medborgardeltagandet i planeringen och det går att se deltagardemokratiska ambitioner i lagstiftningen, likaså i retoriken med inslag av deliberativa ambitioner. I praktiken kan vi dock konstatera att det finns fler hinder för implementeringen av medborgardialogen. Vi kan se att medborgarnas röst och åsikter ges utrymme att höras och eventuellt påverka och föregå beslutsfattandet, men att besluten ändå tas på en högre nivå, vilket följer de mer liberala demokratimodellerna. Dialogen mellan intressegruppen Gårda boendeförening och planerarna har dock fungerat enligt respektive parter relativt bra vilket tyder på en process med deltagardemokratiska och deliberativa inslag. Vi kan se ett tydligt intresse från intervjurespondenternas del att utveckla medborgardeltagandet men även ett konstaterande om att detta i praktiken är väldigt komplicerat. Tydliga visioner eller riktlinjer för denna utveckling finns inte från Göteborgs stads håll vilket tyder på att planeringsprocessen än så länge fungerar som en rationellt organiserad byråkratisk process baserad på teknisk expertis och kunskap som skall användas på ett opartiskt sätt.

För att bevara kvarteren Eken och Cedern och utveckla södra Gårda i riktlinjer enligt med Fastighetsnämndens senaste förslag, krävs det att detaljplanen förnyas. En politisk enighet och vilja att arbeta för en utveckling för bevarandet av södra Gårdas karaktär kan påvisas i de intervjuer som

genomförts. Dock finns flera dilemman kvar inför den vidare planeringen och genomförandet av planerna. Den tunga trafiken, luftföroreningar, buller, hälsorisker samt ekonomiska kostnader står som hinder för att förslaget skall vara genomförbart. Dock presenteras lösningar för dessa problem, vissa mer genomförbara än andra, men med förhoppningar om att förslaget verkligen kan genomföras ifall rätt investerare hittas.

9. Referenslista

Litteratur

- Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H., Wängnerud, L. (2012) *Metodpraktikan, Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4. ed. Norstedts Juridik AB
- DeLyser (2010), *The SAGE handbook of qualitative geography* SAGE Publications Ltd, London
- Khakee, A (2011), *Samhällsplanering: nya mål, perspektiv och förutsättningar*, Studentlitteratur AB
- Flowerdrew, R., Martin, D. (2005) *Methods in human geography, a guide for students doing a research project* 2ed. Pearson Education Limited

Artiklar

- Day, D. (1997) *Citizen Participation in the Planning Process: An Essentially Contested Concept?: Journal of Planning Literature* 1997 Vol. 11, Sage Publications (hämtad 9/4-14)
- Glass, James J.(1979) *Citizen Participation in Planning: The Relationship Between Objectives and Techniques, Journal of the American Planning Association*, 45:2, 180-189 (hämtad 9/4-14)

Rapporter

- Henecke, B., Khan, J (2002) *Medborgardeltagande i den fysiska planeringen: En demokratiteoretisk analys av lagstiftning, retorik och politik*. Arbetsrapport från Sociologiska institutionen, Lunds universitet
- Helleström, J., Skogsberg Hedblom, V. (2013) *Det goda boendet: En kvalikativ studie av diskurserna kring bostadskvarteren kring södra Gårda*, arbetsrapport från socialt arbete institutionen, Göteborgs Universitet

Offentliga handlingar

- Länsstyrelsen i Göteborg och Bohus Län. *Kulturmiljöer av riksintresse*. Rapport 2008:08
- Boverket (2002) *Boken om detaljplan och områdesbestämmelser*, Karlskrona: Boverket
- Fastighetsnämndens förslag 2013
(https://docs.google.com/a/student.gu.se/file/d/0BzJdba3i_9bqN0tfbktpdjVJRGc/edit) hämtad 21/4-14
- SFS 2010:900, <http://rkrattsdg.gov.se/SFSdoc/10/100900.PDF> hämtad den 4/5-14
- Prop. 1985/86:79, Nytt förslag till Plan- och bygglagen

SOU 1979:65: *Ny plan och bygglag. Lagförslag-sammanfattning-motiv till första avdelningen.*

Betänkande av Plan-och bygglagen. Del 1 Stockholm Bostadsdepartimentet

SOU 1979:66: *Ny plan och bygglag, Betänkande av Plan-och bygglagen. Del 2* Stockholm

Bostadsdepartimentet

Prop. 1994/95:230:38 Nytt förslag till Plan- och bygglagen

SOU 1996:168: *Översyn av Plan- och Bygglagen och va-lagen. Slutbetänkande av plan och byggtredningen.* Stockholm: Inrikesdepartimentet.

Länstyrelsen Stockholm, 2014. hämtad den 12/5-14 <http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/Sv/samhallsplanering-och-kulturmiljo/planfragor/region-oversiktsplaner/Pages/default.aspx>

Internetsidor

Göteborgsstad, 2014 Fastighetskontoret, hämtad den 14/5-14 <http://goteborg.se/wps/portal/enheter/fackforvaltning/>

fastighetskontoret!/ut/p/b1/04_SjzQ0NTY3MrYwMzXXj9CPykyssy0xPLMnMz0vMAfGjzOKNTL0DnYy8jA383QJdDlx3BzDAk8nAwtDfVzoxwVAUFRtHI!//

Göteborgsstad, 2014 Byggnadsnämnden, hämtad den 14/5-4 <http://goteborg.se/wps/portal/enheter/fackforvaltning/>

stadsbyggnadskontoret!/ut/p/b1

hZHJsqJKAES_5X4AARQXIWXJjAxCASW1MRCZJ2WwR2_f6q06OncZkZuThyZ0xAJwBEeBO_L0jSZdvJR5PJV9Fzf_dXK4A_7inoHBM7iSgzvFRheffPMB4DG9
M2Ojmep11dZRvdXkx519bJkOUk-ljGjFYOXDSLqmmFVPi0W15LqzE2zXqzbNjxdubokp6EluqLEYWOWBH3y57vYdD2ut2qd1ZXivWy-NLIYvuU-eHWZHIRNU3s-
qTDEKOVhvXVgXISF1aptaRex4EXTfKSOJK9J1BUNT_TnW3SAVmtaYj3BEJND8EgFwPnUYRquz0q6eqfsGdbUAH9-vtDRF5r5SyDzr0-i7-
D4_0DvfiYBn6YqqEzQAK0T9-Y3zuqPi99r3evYtYNBS2LTGu15Jq1pGS1KsNCIWKjYNYtXWfQ7gBL7nfGEthQcWVoT_ac1j-0QZO86R9fV6EdbWdxtFYJ-
hnTO_MYi9xS-pOByu33VUX1oCj1_UM93mqHCSk4p0xbtuEh1NNt12THpUwuywt0ALXzFvSaoXh0CDXpJGO0mS_3uLgfzi00GrPaZJo-DyioDi9frwdvkcCfU-
YYXEh74GSHiwRsu1GVkb6J94YWDge1afNtj_UzQO05nx4w1raOaVbM7HDcnxJyVegYlaNtrW9TuiXDh4qpx_p18gdLotd2/dl4/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh

Göteborgsstad , 2014 Fastighetsnämnden hämtad den 14/5-14 <http://goteborg.se/wps/portal/enheter/fackforvaltning/>

fastighetskontoret!/ut/p/b1/hZFJkqpAAETP4gEMikIFlowqM1SJUBuiUEFAgQZkOn37D9Dxc5cRb5MvGcLELIQ85EWO3zMRQ2o6Fjkdiqamr3-
dHBK4N30ZGhxwdV8FE0tS6GFLZkWWuTJRELOy2ti5poXexFPpWozW6cf5LEquXuroOJm47g7UssbEyrjXgXUd-9YXR00ld4uu1Yf9JJHOW
s0qg5DV279Dh0JMnpTCIpdBs_-YqA8-mktTOhst3moH1FZgGar1Cmt52eZZP0p1w0vVLGQxzeFApg47qOICo7t34IOusrj-
zNU17LtzXGEWpJyJzC9k2xSWuV-J_lm8x0bf8eCPyKB_7mlvwD_J-
DtGMxEYJegcmnPa7UGJR_YNuhXpztPtqUBhC_AWdGCVX8etlkdSgk41WA62HHATWRD3dckKXjYM9gwBkPyV5N-
PwqDeJq_B0yqFnmgl7oed9CwAoucc0OLq7sR0uewiOCQpazoiGvDft5kvMiKVY7bvFK2-5IK5y1qfe_a5tpUGbpo5p5r9qTgx0v65KvANru5VYBb
Y85aBsIrQyNhQJH7eiEpnBvuSYZUAN4ImazChZaATWgfHo5KFPPrIScJAF_9B31fvp0FHeXbv-08Eha0uxBvGOTXvB_Mm3bKl23SSNptfD1x8Iw!
!/dl4/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

Intervjuer

Ulf Kamne, Fastighetsnämnden genomförd 7/4-14

Filip Lauritz, Gårda Boendeförening genomförd 10/4-14

Kjell Björkqvist, Byggnadsnämnden genomförd 24/4-14

Björn Siesjö, Göteborgs stadsarkitekt genomförd 25/4-14

Mats Arnsmar, Byggnadsnämnden genomförd 6/5-14

Bilder / Figurer

Figur 1: hämtad från google maps, den 25/5-14

Figur 2: hämtad från google maps den 20/5-14

Figur 3: Fastighetsnämndens förslag 2013, https://docs.google.com/a/student.gu.se/file/d/0BzJdba3i_9bqN0tfbktpdjVJRGc/edit

Figur 4: Stadsbyggnadskontorets arkiv, hämtade den 20/5-14

Figur 5: GP- hämtad den 25/5-14 <http://www.gp.se/nyheter/debatt/1.2280151-viktigt-att-hela-sodra-garda-bevaras>

Figur 6: bild av kvarteret Cedern/Eken Hämtad den 9/6-14 https://byggnadsvardsnytt.files.wordpress.com/2010/04/garda_13.jpg

Bilaga 2

Enkät

Hej!

Vi är två studenter på geografiprogrammet på Göteborgs Universitet som skriver vår c-uppsats om medborgardeltagande i stadsplanering, och har valt södra Gårda som vår fallstudie. Vi tänker fokusera på skillnader och likheter av visioner de olika aktörerna inom planeringen har för området, samt studera närmare de olika argumenten som ställs inför debatten om Gårdas framtid.

Vi vänder oss till er som bor på södra Gårda och vill ta del av Dina åsikter.

Alla svar är Viktiga och enkäten är anonym!

Lägg Enkäten i lådan vid postfacken när ni är klara, senast den 4 maj.

Om ni har frågor angående enkäten eller några andra frågor, hör gärna av er!

Emma Malm & Victoria Nilsson

Göteborgs Universitet, Avdelningen för kulturgeografi

mail: gusjmakjem@student.gu.se, gusnilvie@student.gu.se

Kön: Man
                  Kvinna

Ålder: 15-24
                  25-35
                  35-44
                  45-54
                  55-64
                  65+

1) Bor i :   Eken   Cedern

2) Hur länge har du bott i södra Gårda:

mindre än 1 år   1-5 år   5-10 år   mer än 10 år

3) Hur trivs du med boendet i södra Gårda?

Skala 1-5, där 5 = mycket bra 1= inte alls bra

1   2   3   4   5

4) Vilka faktorer tycker du bidrar till trivsel i södra Gårda

Svar:

5) Vilka faktorer kunde förbättras eller saknas?

Svar:

6 a) Känner du att du kan delta i planeringsprocessen om och utvecklingen av ditt bostadsområde i södra Gårda- på vilket sätt?

Svar:

6 b) Känner du att Du har inflytande i planeringsprocessen?

På en skala mellan 1-5. där 5 = mycket bra 1= inte alls bra

1   2   3   4   5

7) Deltar du i Gårda boendeförenings verksamhet eller övrig verksamhet i ditt kvarter?

Ja   Nej

8) Ifall du svarat ”Ja” på fråga 7, i vilken verksamhet?

Svar:

9) Skulle du vilja delta/påverka i större utsträckning av planeringen i södra Gårda.

Ja   Nej   Vet ej

10) Ifall du svarat ”Ja” på fråga 10, Berätta gärna på vilket sätt skulle du vilja påverka?

Svar:

11) Hur vill du att framtidens södra Gårda skall se ut?

Svar:

12) Övriga tankar och idéer:

Tack för din Medverkan!

Bilaga 3

Intervjuer

Kjell Björkqvist och Mats Arnsmar Byggnadsnämnden

Vi studerar på geografiprogrammet på GU och skriver vår c-uppsats om medborgardeltagande i stadsplanering, och har valt södra Gårda som vår fallstudie. Vi vill ta en närmare titt på vilka skillnader och likheter det finns i de visioner som de olika aktörerna inom planeringen har för området. Genom att använda Gårda som fallstudie kommer vi att fokusera på medborgardeltagande inom stadsplanering. Vi kommer att ställa några frågor av dig angående Fastighetsnämndens syn på frågorna kring utvecklingen södra Gårda, medborgardeltagande samt få en djupare inblick i argumenten som ställs inför både rivning och bevaring av södra Gårda.

1. Vi ha läst igenom ert senaste förslag för södra Gårda.(tex. vad som ska rivas, vad bevaras och upprustas och varför) Berätta mer om hur Fastighetsnämnden förhåller sig till frågorna kring södra Gårda idag?
2. Skiljer sig åsikterna inom Byggnadsnämnden (mellan de olika partierna) åt?
3. I ert förslag som ni presenterat så ser man att er avsikt är att behålla så många lägenheter som bostäder som möjligt. - hur många lägenheter blir kvar jämfört med idag, och i vilka kvarter?-> något hum om det i dagsläget?
4. Ni har gett förslag om att den norra delen av kvarteret Cedern och den bebyggda delen av kvarteret Lejonet (det som idag är Klätterfabriken) rivs och görs i ordning för bebyggelse); --> Vilken slags bebyggelse handlar det om då? är det fler lägenheter som kommer att uppföras eller hade ni tänkt att de skulle bli kontor, affärsverksamhet eller dylikt?
Ert förslag om att skydda Gårda från luftföroreningar och buller hur har ni tänkt göra det??
Hur kringgår ni detaljplanen?
5. Ni har sagt att ni vill erbjuda hyresgästerna i kvarteren Cedern och Eken lägenheter i någon av Stadens eller Framtidens fastigheter))- kommer de att ha råd att bo(kvar) i nybyggda lägenheter?
6. Göteborgs stad vill profilera sig som blandstad med även hyresrätter och billigare boende centralt. Vill ni bevara södra Gårda som ett relativt billigt centralt bostadsområde eller utveckla det vidare- till vad isåfall?
7. Bebyggelsen i södra Gårda har även historiska och arkitektoniska värden, är det något som finns med i beräkningarna när ni beslutar om dess framtid?
8. Gårdas närhet till evenemangsstråket- hur påverkar detta planerna och utvecklingen av södra Gårda?
9. Vad är syftet med medborgardeltagande i stadsplaneringen? Hur går det till i praktiken? Vilka resultat har ni sett/vill ni se?
10. Vad är styrkor/svagheter i medborgardeltagandet i stadsplaneringen?
11. Hur arbetar Fastighetsnämnden med medborgardeltagandet? Kan du berätta mer om vad ni gör i praktiken?
12. Hur har medborgardeltagandet i planeringsprocessen angående Gårda sett ut?
13. Vilka andra aktörer arbetar med planeringen kring Gårda? och hur ser ert samarbete ut?
14. Vill ni utveckla medborgardeltagandet i stadsplanering, hur isåfall? ((vad fattas idag))?
15. Hur går ni vidare med förslagen angående södra Gårda nu? vad är nästa steg?
Har de boende i Gårda något att säga till om i detta skedet av processen?
16. Hur vill du se det framtida Gårda och hur passar denna vision in som en del av det framtida Göteborg?

Ulf Kamne Fastighetsnämnden

Vi studerar på geografiprogrammet på GU och skriver vår c-uppsats om medborgardeltagande i stadsplanering, och har valt södra Gårda som vår fallstudie. Vi vill ta en närmare titt på vilka skillnader och likheter det finns i de visioner som de olika aktörerna inom planeringen har för området. Genom att använda Gårda som fallstudie kommer vi att fokusera

på medborgardeltagande inom stadsplanering. Vi kommer att ställa några frågor av dig angående Fastighetsnämndens syn på frågorna kring utvecklingen södra Gårda, medborgardeltagande samt få en djupare inblick i argumenten som ställs inför både rivning och bevaring av södra Gårda.

1. Vi ha läst igenom ert senaste förslag för södra Gårda.(tex. vad som ska rivras, vad bevaras och upprustas och varför) Berätta mer om hur Fastighetsnämnden förhåller sig till frågorna kring södra Gårda idag?
2. Skiljer sig åsikterna inom Fastighetsnämnden(mellan de olika partierna) åt?
3. I ert förslag som ni presenterat så ser man att er avsikt är att behålla så många lägenheter som bostäder som möjligt. - hur många lägenheter blir kvar jämfört med idag, och i vilka kvarter?
4. Ni har gett förslag om att den norra delen av kvarteret Cedern och den bebyggda delen av kvarteret Lejonet (det som idag är Klätterfabriken) rivs och görs i ordning för bebyggelse)); Vilken slags bebyggelse handlar det om då? är det fler lägenheter som kommer att uppföras eller hade ni tänkt att de skulle bli kontor, affärsverksamhet eller dylikt?
5. Ni har sagt att ni vill erbjuda hyresgästerna i kvarteren Cedern och Eken lägenheter i någon av Stadens eller Framtidens fastigheter))- kommer de att ha råd att bo(kvar) i nybyggda lägenheter?
6. Göteborgs stad vill profilera sig som blandstad med även hyresrätter och billigare boende centralt. Vill ni bevara södra Gårda som ett relativt billigt centralt bostadsområde eller utveckla det vidare- till vad isåfall?
7. Bebyggelsen i södra Gårda har även historiska och arkitektoniska värden, är det något som finns med i beräkningarna när ni beslutar om dess framtid?
8. Gårdas närhet till evenemangsstråket- hur påverkar detta planerna och utvecklingen av södra Gårda?
9. Vad är syftet med medborgardeltagande i stadsplaneringen? Hur går det till i praktiken? Vilka resultat har ni sett/vill ni se?
10. Vad är styrkor/svagheter i medborgardeltagandet i stadsplaneringen?
11. Hur arbetar Fastighetsnämnden med medborgardeltagandet? Kan du berätta mer om vad ni gör i praktiken?
12. Hur har medborgardeltagandet i planeringsprocessen angående Gårda sett ut?
13. Vilka andra aktörer arbetar med planeringen kring Gårda? och hur ser ert samarbete ut?
14. Hur går ni vidare med förslagen angående södra Gårda nu? vad är nästa steg?
Har de boende i Gårda något att säga till om i detta skedet av processen?
15. Hur vill du se det framtida Gårda och hur passar denna vision in som en del av det framtida Göteborg?

Filip Lauritz, Gårda boendeförening

1. Vad är Gårda boendeföreningens främsta syfte?
2. Hur kommer det sig att du valde att bli aktiv i denna förening? Hur ofta har ni sammanträde i föreningen?
3. Vad anser du att är eran roll inom planeringsprocessen för södra Gårda?
4. Vad har ni använt eran enkät till? Hur många var det som svarade på enkäten i procent, Vad var poängen med enkäten.
5. Vad anser Gårda boendeförening är viktigast, typ (att politikerna lyssnar eller att ni får klara besked om vad som faktiskt kommer att hända med området.) Hur har ni deltagit i processen? Hur skulle du vilja utveckla ert deltagande i stadsplaneringen?
6. Varför anser ni att Gårda är värt att bevara?
Vad är det bästa med Gårda?
Vad saknas i Gårda?
7. Känner ni att ni kan kommunicera med politikerna, att ni får er röst hörd? Hur går ni tillväga?
8. Känns det som om ni kan påverka politikerna, att de lyssnar på era motargument?
Anser ni att de lyssnar på de boende här (medborgardeltagande).

9. På vilka punkter känner ni att ni inte har samma åsikt som politikerna? Varför? Vad skiljer er främst åt?
  10. De problem som politiker anser om området, med bland annat, trafik- E6,(buller, föroreningar) vad tycker ni om det?
- Är det en relevant orsak till att riva dessa byggnader?
11. Hur ser ni att medborgardeltagandet/initiativen i stadsplaneringen kunde främjas?
  12. Hur vill du se det framtida Gårda och hur passar denna vision in som en del av det framtida Göteborg?
  13. Hur skulle det ske?

Björn Siesjö, Stadsarkitekt

1. Vad är syftet med medborgardeltagande i stadsplaneringen? Hur går det till i praktiken? Vilka resultat har ni sett/vill ni se?
är Vancouver drömmen/idealet?
2. Vad är styrkor/svagheter i medborgardeltagandet i stadsplaneringen?
3. Hur arbetar staden med medborgardeltagandet? Kan du berätta mer om vad ni gör i praktiken?
4. Hur har medborgardeltagandet i planeringsprocessen angående Gårda sett ut?
Problem med medborgardeltagandet, så som det ser ut idag?
5. Hur vill du se det framtida Gårda och hur passar denna vision in som en del av det framtida Göteborg?